

RPW/4248/2022
Data:2022-06-14

dr Małgorzata Augustyniak
Katedra Prawa Konstytucyjnego i Nauki o Państwie
ul. Obitza 1, 10-725 Olsztyn
malgorzata.augustyniak@uwm.edu.pl

Olsztyn 14 czerwca 2021 r.

SCP/1516/2022
ID: 17900300002434

Uniwersytet Opolski
Rada Naukowa Uniwersytetu Opolskiego
ul. Katowicka 87A, 45-060 Opole

za pośrednictwem:

Rady Doskonałości Naukowej
pl. Defilad 1, 00-901 Warszawa
(Pałac Kultury i Nauki, p. XXIV, pok. 2401)

Wniosek

z dnia 14 czerwca 2022 r

o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie¹ nauki prawne.

Określenie osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego: „*Solidaryzm i idea solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej przełomu XIX i XX wieku*”, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2021, ISBN 978-83-8100-270-7, ss. 382

Wnioskuje – na podstawie art. 221 ust. 10 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.) – aby komisja habilitacyjna podejmowała uchwałę w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w głosowaniu ~~tajnym~~/jawnym^{*2}

Małgorzata Augustyniak
(podpis wnioskodawcy)

¹ Klasyfikacja dziedzin i dyscyplin wg. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin w zakresie sztuki (Dz. U. z 2018 r. poz. 1818).

² * Niepotrzebne skreślić.

Zostałem poinformowany, że:

Administratorem w odniesieniu do danych osobowych pozyskanych w ramach postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego jest Przewodniczący Rady Doskonałości Naukowej z siedzibą w Warszawie (pl. Defilad 1, XXIV piętro, 00-901 Warszawa).

Kontakt za pośrednictwem e-mail: kancelaria@rdn.gov.pl, tel. 22 656 60 98 lub w siedzibie organu.

Dane osobowe będą przetwarzane w oparciu o przesłankę wskazaną w art. 6 ust. 1 lit. c) Rozporządzenia UE 2016/679 z dnia z dnia 27 kwietnia 2016 r. w związku z art. 220 - 221 oraz art. 232 – 240 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w celu przeprowadzenie postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego oraz realizacji praw i obowiązków oraz środków odwoławczych przewidzianych w tym postępowaniu.

Szczegółowa informacja na temat przetwarzania danych osobowych w postępowaniu dostępna jest na stronie www.rdn.gov.pl/klauzula-informacyjna-rodo.html

Małgorzata Augustyniak
(podpis wnioskodawcy)

Załączniki:

1. Dane wnioskodawcy.
2. Kopia dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora.
3. Autoreferat przedstawiający opis kariery zawodowej oraz istotnej aktywności naukowej albo artystycznej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.
4. Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.
5. Dwa egzemplarze kopii w/w dokumentów zapisanych na informatycznych nośnikach danych *pendrive*.

ODPIS

RZECZPOSPOLITA POLSKA

UNIwersytet GDAŃSKI

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

DYPLOM

MAŁGORZATA AUGUSTYNIAK

urodzona dnia 23 sierpnia 1970 r. w Ostrołęce
na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej Filozofia państwa
kooperatywnego Edwarda Abramowskiego

oraz po złożeniu wymaganych egzaminów uzyskała stopień naukowy

DOKTORA

nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce

nadany uchwałą Rady Wydziału Nauk Społecznych
Uniwersytetu Gdańskiego

z dnia 1 lipca 2004 r.

Promotor w przewodzie doktorskim:

Prof. dr hab. Andrzej Sylwestrzak

Recenzenci w przewodzie doktorskim:

Prof. dr hab. Andrzej Chodubski

Prof. dr hab. Leszek Dubel

Gdańsk, dnia 8 lipca 2004 r.

DZIEKAN

mp.

REKTOR

Dr hab. Henryk Machel prof. UG

Nr 2414

Dr hab. Andrzej Ceynowa prof. UG

Dane wnioskodawcy

1. Imiona: Małgorzata
2. Nazwisko: Augustyniak
3. Data i miejsce urodzenia: 23.08.1970 r., Ostrołęka
4. Miejsce pracy: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (Wydział Prawa i Administracji)
5. Adres korespondencyjny: Katedra Prawa Konstytucyjnego i Nauki o Państwie,
ul. Obiżka 1, 10-725 Olsztyn
6. Nr telefonu: 502 98 85 38
7. Adres e-mail: malgorzata.augustyniak@uwm.edu.pl
8. Numer PESEL: 70082305661
5. Numer i seria dokumentu tożsamości w przypadku braku nadania numeru PESEL:

Małgorzata Augustyniak
(podpis wnioskodawcy)

Olsztyn, 14 czerwca 2022 r.

dr Małgorzata Augustyniak
Katedra Prawa Konstytucyjnego i Nauki o Państwie
Wydział Prawa i Administracji
UWM w Olsztynie
ul. Obiży 1, 10-725 Olsztyn

Autoreferat

- 1. Imię i nazwisko: *Małgorzata Augustyniak***
- 2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej**
  - 1) Dyplom ukończenia studiów magisterskich na kierunku Politologia i Nauki Społeczne na Wydziale Humanistycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie - uzyskany 24 czerwca 1995 r. Praca magisterska (pt. *Prawo i moralność*) została napisana pod kierunkiem prof. dra hab. Bronisława Jastrzębskiego. Recenzentem był prof. dr hab. Andrzej Sylwestrzak.
  - 2) Dyplom ukończenia Studium Podyplomowego w zakresie Integracji Europejskiej i Współpracy Transgranicznej na Wydziale Zarządzania i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie – uzyskany 13 lipca 2001 r.
  - 3) Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce nadany uchwałą Rady Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 1 lipca 2004 r. na podstawie przedstawionej pracy doktorskiej *Filozofia państwa kooperatywnego Edwarda Abramowskiego*, napisanej pod kierunkiem **prof. dra hab. Andrzeja Sylwestrzaka**. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli: **prof. dr hab. Andrzej Chodubski**, **prof. dr hab. Lech Dubel**.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych

Bezpośrednio po ukończeniu studiów magisterskich w latach 1995-1999 byłam zatrudniona na stanowisku asystenta w Instytucie Prawa i Samorządu Terytorialnego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olszynie. Od 1 września 1999 r. (powstanie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie) pracowałam jako asystent, zaś od października 2004 jako adiunkt w Katedrze Prawa Konstytucyjnego. W latach 2007-2016 byłam zatrudniona w Katedrze Teorii i Filozofii Państwa i Prawa, a następnie w latach 2016-2019 w Katedrze Powszechnej Historii Prawa, Prawa Rzymskiego i Komparatystyki Prawniczej. Od października 2019 r. do chwili obecnej pracuję w Katedrze Prawa Konstytucyjnego i Nauki o Państwie na Wydziale Prawa i Administracji UWM w Olsztynie.

W obrębie mojej wiodącej aktywności dydaktycznej na Wydziale Prawa i Administracji znajdują się następujące ćwiczenia i wykłady: historia doktryn polityczno-prawnych; historia filozofii, mediacje sądowe i pozasądowe; etyka dla prawników; etyka urzędnicza, współczesne kultury prawne; prawo porównawcze publiczne; teoria i filozofia prawa; prawoznawstwo; techniki egzekucji aktów prawnych. Od 2006 r. prowadziłam również seminaria licencjackie i magisterskie dla studentów na kierunku Administracja. Byłam promotorem około 30 prac dyplomowych, a także recenzentem około 100 prac dyplomowych (magisterskich i licencjackich).

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.).

Jako podstawowe osiągnięcie naukowe – w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.) stanowiące podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego nauk prawnych, przedstawiam monografię pt. *„Solidaryzm i idea solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej przełomu XIX i XX wieku”*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2021, ISBN 978-83-8100-270-7, ss. 382.

Recenzentami wydawniczymi monografii byli **dr hab. Marta Baranowska, prof. UMK - (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w**

Toruniu) oraz prof. dr hab. Maciej Marszał (Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego).

Monografia „*Solidaryzm i idea solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej przełomu XIX i XX wieku*” stanowi rezultat badań w zakresie doktryn politycznych i prawnych, które prowadzę od początku pracy naukowej. W nauce polskiej podjęty przeze mnie temat nie znalazł dotychczas kompleksowego opracowania. Problematyka ta omawiana była w niezbyt licznych pracach w okresie międzywojennym i powojennym. Wśród współczesnych opracowań dotyczących solidaryzmu we Francji na uwagę zasługują publikacje Ewy Popławskiej oraz literatura obcojęzyczna.

W monografii mojego autorstwa uwypuklam znaczenie solidarności w kontekście nauk prawnych. Solidarność ogrywa bowiem istotną rolę w normatywnym kreowaniu ładu społecznego, choć znaczenie, jakie nadaje się tej kategorii, w dużej mierze zależy od zestawienia jej z szeregiem innych idei i wartości (np. wolność jednostkowa, równość, dobro wspólne, sprawiedliwość, współpraca) oraz z kontekstem sytuacyjnym, w jakim funkcjonuje dana społeczność. Inaczej bowiem będą kształtowały się wypływające z solidarności regulacje w warunkach zagrożenia wojennego, epidemicznego, naturalnego, inaczej zaś podczas pokoju i dobrobytu. W tej perspektywie należy przyjąć, że analiza solidarności powinna uwzględniać powiązania między różnymi ideami i wartościami, co wymaga wielokierunkowej interpretacji.

Na wstępie pracy przyjmuję założenie, że solidarność może funkcjonować jako idea, wartość, a także jako zasada prawa, w znaczeniu, jakie nadał temu terminowi Ronald Dworkin. Ten współczesny przedstawiciel jurysprudencji, rozróżniając reguły i zasady prawa, traktował te ostatnie jako pewne standardy, które wyrażają idealną powinność, lecz które nie określają jednoznacznie konkretnego sposobu zachowania, czy rozwiązania. Doniosłość danej zasady okazuje się względna, wymaga ważenia i konfrontowania jej z innymi zasadami, co z kolei przyczynia się do ich kolizyjności oraz tego, że można je spełniać w różnym stopniu. Efektywne działania w sferze stanowienia i stosowania prawa wymagają ustawicznej i wnikliwej analizy tych zasad. Pomaga to w głębszym i bardziej całościowym rozumieniu aksjologicznego podłoża systemu normatywnego, do którego solidarność niewątpliwie przynależy.

Po przeprowadzeniu analizy pojęciowej solidarności dochodzę do wniosku, że terminowi temu nie sposób przypisać jednego i ostatecznego znaczenia. W różnych ujęciach nabiera on nieco innego wydźwięku. Uznaję, że w dążeniu do głębszego zrozumienia solidarności przydatne jest poruszanie się między różnymi obszarami

humanistyki, w których pojęcie to funkcjonowało lub funkcjonuje. Pierwszoplanowe znacznie przypisuję tu myśli polityczno-prawnej, pozwala ona bowiem prześledzić historyczną ewolucję pojmowania solidarności, jako wartości istotnej dla wspólnotowego wymiaru życia. Zagadnieniem, na którym skupiam moje zainteresowanie badawcze, jest sposób rozumienia solidarności, jaki nastąpił wraz rozwojem systemu demokratycznego po upadku *ancien regime*. Na przebieg tego procesu we Francji znacząco wpłynęły idee spod znaku rewolucyjnej triady – wolności, równości, braterstwa, a także koncepcje suwerenności narodu i woli powszechnej wyrażone w pismach Jana Jakuba Rousseau. Ostatecznie przyjmuję, że wiodącą rolę w ukonstytuowaniu idei solidarności w myśli polityczno-prawnej odegrały rozważania francuskich intelektualistów przełomu XIX i XX wieku. Chronologiczne ramy pracy zakreślają lata 1871-1914, czyli okres od wojny francusko-pruskiej do I wojny światowej. Intensyfikują wówczas się konsekwencje zapoczątkowane przez Rewolucję Francuską oraz późniejsze rządy napoleońskie. Wpłynęły one na upowszechnienie koncepcji równości obywatelskiej oraz nowego modelu stanowienia i stosowania prawa. Rozwój przemysłu, transportu, komunikacji, systemu bankowego zaczął generować zmiany gospodarcze i społeczne, wraz którymi pojawiło się nowe spojrzenie na funkcje państwa. Towarzyszyły temu problemy związane z warunkami pracy, bezrobociem, ubóstwem, a także nasilającymi się konfliktami społecznymi i narodowymi. Przegrana Francji w wojnie z Prusami stała się przełomowym momentem w jej nowożytnej historii. Wydarzenie to wpłynęło zarówno na sytuację wewnętrzną, jak i na osłabienie pozycji Francji na arenie międzynarodowej. Upadek II Cesarstwa oznaczał koniec ustroju monarchicznego. Począwszy od 1870 r. kształtowała się III Republika, której umocowanie prawne przyniosła konstytucja z 1875 r. dająca ustrojowe podstawy demokracji parlamentarnej. Ówczesne rządy trudno jednak uznać za czas politycznej stabilności. Supremacja władzy ustawodawczej nad prezydentem i ministrami przyczyniała się do nieefektywności rządu, zwłaszcza w warunkach rozproszenia politycznego parlamentu. Reprezentacja proporcjonalna, przy pozorach odzwierciedlenia całego spektrum interesów obywateli, utrudniała takie sformułowanie woli politycznej narodu, które zyskałoby legitymizację społeczną. W tej perspektywie francuski solidaryzm okazał się nurtem postulującym działanie państwa w imię solidarności, która miała sprzyjać harmonizowaniu życia społecznego.

W omawianym okresie zainteresowanie solidarnością zmanifestowało się na wielu polach, które wyznaczyły różne rodzaje podejścia do tej idei, uformowały się również kluczowe dyskursy naukowe z nią związane. Stały się one źródłowe dla dalszej refleksji.

Fundamentalne znaczenie dla rozważań dotyczących solidarności mieli pionierzy socjologii – Auguste Comte i Émile Durkheim, a także myśliciele polityczni i prawni – Pierre Leroux, Léon Bourgeois, Charles Gide, Léon Duguit. Nie bez znaczenia okazał się też wpływ specyficznego dla *fin de siècle* 'u klimatu filozoficznego. Stanowił on bowiem podłoże dla nowego ujęcia zjawisk społecznych, politycznych i prawnych. Uwzględniano ono czynniki psychologiczne, witalne, irracjonalne, zwłaszcza te zakorzenione w zbiorowej podświadomości, znajdującej swój wyraz w mitach i innych wspólnotowych narracjach, dążeniach i działaniach. Reprezentatywnymi dla takiego podejścia są koncepcje Henriego Bergsona, Gustawa Le Bona (do pewnego stopnia przenikną one do myśli Geорга Sorela).

Prowadząc analizę problematyki dotyczącej solidarności, proponuję, by spojrzeć na nią z różnych perspektyw. Stąd też, w tytule pracy celowo używam pojęcia „myśl”, a nie „doktryna”, ta ostatnia sugeruje bowiem większy stopień systemowego uporządkowania treści oraz idei. Z kolei myśl polityczno-prawna odnosi się do szerszego kontekstu rozważań, które same w sobie polityczne nie są, jednak niekiedy pociągają za sobą polityczne konsekwencje. Przyjmuję zatem, że systemy ustrojowe i prawne pośrednio lub bezpośrednio zależą od bardziej ogólnych założeń przyjmowanych np. na gruncie ontologii, epistemologii, etyki.

W celu uporządkowania obszarów rozważań dotyczących podjętego przeze mnie tematu przyjmuję rozgraniczenie między solidarnością jako ideą występującą w różnych dyskursach oraz solidaryzmem jako określonym nurtem w myśli polityczno-prawnej. Solidaryzm opiera się na solidarności, jednakże nie może być do niej sprowadzony. Solidaryzm w pewien sposób obudowuje solidarność, dodając do niej dodatkowe elementy służące wskazaniu optymalnych sposobów urzeczywistnienia tej idei w życiu społecznym. Sposoby te okazują się różne, dlatego należy raczej mówić o nurcie niż o jednej doktrynie. W tej perspektywie określone rozumienie solidarności będzie stanowiło punkt wyjścia wpływający na poszczególne ujęcia solidaryzmu.

Celem naukowym monografii jest określenie istoty i przejawów solidarności z perspektywy historii doktryn polityczno-prawnych, ze szczególnym uwzględnieniem myśli francuskiej okresu drugiej połowy XIX i pierwszej połowy XX wieku. Podjęte problemy badawcze dotyczą w pierwszym rzędzie: 1) omówienia głównych płaszczyzn rozważań nad solidarnością oraz przeanalizowania podobieństw i różnic między tymi ujęciami; 2) wskazania konstytutywnych cech solidarności; 3) określenia wpływu solidarności i bazującego na niej nurtu (solidaryzmu) na konkretne rozwiązania ustrojowo-prawne

(odnoszące się do prawa konstytucyjnego), ale również uregulowania dotyczące prawa pracy oraz kwestii socjalnych; 4) określenia znaczenia solidaryzmu w rozważaniach o prawie.

Inne pytania badawcze, które stawiam w monografii, dotyczą interpretacji ujęć charakterystycznych dla przedstawicieli solidaryzmu, przy jednoczesnym prześledzeniu, czy ich myśl ewoluowała, a jeśli tak, to w jakim kierunku.

Metodologiczne założenia rozprawy wpłynęły na wybór metody historyczno-prawnej (historyczno-opisowej) jako podstawowej, wszak chodzi o zbadanie myśli polityczno-prawnej rekonstruowanej na podstawie prac pochodzących głównie z okresu drugiej połowy XIX i pierwszej połowy XX wieku w kontekście myśli, ustroju oraz regulacji normatywnych pochodzących z czasów, w których powstawał solidaryzm. Kluczową rolę przypisałam analizie tekstów źródłowych, pomocniczo zaś użyłam metody dogmatycznoprawnej, a mianowicie wtedy, kiedy trzeba było dokonać wykładni przepisów obowiązujących wówczas aktów prawnych, a także metody komparatystycznej – w zakresie porównania stanowisk wypracowanych w różnych tradycjach europejskiej kultury polityczno-prawnej.

Wyniki badań nad solidarnością i solidaryzmem zaprezentowałam w trzech rozdziałach. Proponuję w nich, by spojrzeć na wskazaną tematykę w aspekcie socjologicznym, filozoficznym, politycznym oraz prawnym. Wyznacza to podstawowy układ treści, który ma charakter problemowy, choć w miarę możliwości staram się też zachować porządek chronologiczny. Podejście to przeplata się z dążeniem do obudowania poszczególnych ujęć solidarności istotnym dla nich kontekstem, głównie doktrynalnym, oraz – choć w mniejszym stopniu – historycznym i ustrojowym. Niekiedy wiąże się to z przywoływaniem tych motywów zaczerpniętych z historii doktryn polityczno-prawnych, które wpływały na koncepcje omawianych przeze mnie autorów (np. umowa społeczna, ewolucjonizm, idea postępu, rola państwa i rynku).

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający. Analizuję w nim zagadnienia terminologiczne, przedstawiam doktrynalną tradycję solidarności oraz zwracam uwagę na wielowymiarowość tej idei oraz jej zakorzenienie w dyskursie socjologicznym oraz politycznym. W rozdziale drugim omawiam koncepcje, które uznaję za najważniejsze i wyjściowe z punktu widzenia kształtowania się solidaryzmu jako odrębnego nurtu w myśli polityczno-prawnej. Szczególną rolę odegrał tu nestor francuskiego kooperatywizmu Charles Gide oraz Léon Bourgeois – jeden z konstruktorów III Republiki promujący realizację podyktowanych solidarnością społeczną rozwiązań na gruncie ustawodawstwa krajowego

i polityki międzynarodowej. W tej części dokonuję też zestawienia solidaryzmu z ówczesnym nurtem liberalizmu i socjalizmu. W rozdziale trzecim przedstawiam zagadnienie solidarności jako kluczowego elementu rozbudowanej przez Léona Duguita teorii, której autor nakazowi solidarności przypisuje wartość fundamentalnej normy wyznaczającej kierunek działania całego systemu prawnego.

Chciałabym podkreślić, że celem badawczym monografii nie było sformułowanie jednoznacznej definicji solidarności. Jak już wcześniej zaznaczyłam, wszelkie próby pojęciowego domknięcia tej kategorii są niemożliwe. Wynika to między innymi z różnorodności dyskursów (filozoficznych, etycznych, prawniczych, psychologicznych), w których obrębie termin ten występuje. Owa wielość kontekstów przyczynia się też do braku jednomyślności w kwestii ontologicznego statusu solidarności (czy jest ona typem działania, atrybutywną cechą zbiorowości, normą, zasadą, wartością, stanem świadomości). Nie bez znaczenia są też powiązania między solidarnością a takimi pojęciami jak dobro wspólne, sprawiedliwość społeczna, troska, altruizm, spójność grupowa, zaufanie. Rezygnując z wypracowania uniwersalnej definicji solidarności, miałam jednak na celu przybliżenie sposobów rozumienia tej idei w miejscu i czasie, który był kluczowy dla jej rozwoju, a za taki uznaję Francję drugiej połowy XIX i pierwszej XX wieku. Przy czym, uwzględniając to, że myśli polityczno-prawna zachowuje pewną ciągłość poprzez kontynuację lub negację treści i problematyki wcześniej już rozważanej, w rozdziale pierwszym przywołuję tradycję doktrynalną. Znajdziemy w niej znaczące koncepcje, które nawet jeśli *expressis verbis* nie mówią o solidarności, to podkreślając szczególne znaczenie wspólnotowego wymiaru życia, wyznaczają kierunek ważny dla późniejszego rozumienia solidarności. Sięgam zatem do fundamentów europejskiej kultury obecnych w myśli starożytnej Grecji oraz chrześcijańskiej. W dalszej części pracy zasadniczy akcent kładę już na myśli XIX i XX wieku, przyjmuję bowiem założenie, że współczesne rozumienie solidarności w przeważającym stopniu nawiązuje do przemian społecznych i ustrojowych, jakie miały ówczasie miejsce w Europie Zachodniej. Dla Francji był to okres szczególnie obfitujący w tarcia społeczne oraz zmiany polityczne. Tematy dotyczące podstaw legitymizacji władzy, realizacji zasady suwerenności narodu, metod interpretacji prawa wywoływały ożywione dyskusje. Motywem stale przewijającym się w tych polemikach była tzw. „kwestia społeczna”, którą analizowano we wszystkich ważniejszych nurtach myśli polityczno-prawnej. Mamy tu zatem do czynienia z sytuacją, w której procesy zachodzące w rzeczywistości w znaczącym stopniu oddziaływały na treść doktryn. Procesy te obejmowały istotne zmiany, szczególnie w organizacji pracy i

produkcji. Część z nich budziła obawy, które dotyczyły zwłaszcza nędzy rosnącej w środowisku robotników, gdzie nieludzkie warunki pracy i życia kontrastowały z ideami obywatelskiego braterstwa i republikańskiej wspólnotowości. W tej perspektywie pytania o możliwości przezwyciężenia przejawów niesprawiedliwości wynikających z podziałów społecznych, a także o rolę państwa w tym procesie, stawały się coraz bardziej istotne.

W książce skupiam się na koncepcjach wypracowanych przez przedstawicieli solidaryzmu. Przeprowadzone badania pozwoliły mi ustalić, że mimo pewnych różnic występujących w ich ujęciach, to stworzyli oni względnie spójną myśl oscylującą między socjalizmem a liberalizmem, zwłaszcza w skrajniejszych wersjach tych nurtów. Omawiani w monografii myśliciele proponowali, by działanie państwa oprzeć na wyływającej z solidarności sprawiedliwości, nie tylko w wymiarze odpowiadającym wymogom aktualnej struktury społecznej, ale również sprawiedliwości międzygeneracyjnej (co widać najwyraźniej w koncepcji spłacania „długu społecznego” Léona Bourgeois). Podejście takie wiązało się z postulatami ograniczenia zdominowanej chęcią zysku gospodarki wolnorynkowej, zwiększeniem roli państwa i jego ingerencji w kształt relacji między jednostkami przynależnymi do społecznej całości. Przedstawiciele solidaryzmu odrzucali typowe dla kolektywizmu założenie o prymacie ogółu nad jednostką, ale jednocześnie dystansowali się od agresywnej ideologii kapitalistycznej, opartej na nieskrępowanej walce rynkowej bez zapewnienia ochrony słabszym podmiotom. Dążenia osób identyfikujących się z solidaryzmem ukierunkowane były na szukanie sposobów poprawy bytu jednostki i zapewnienia jej optymalnych warunków do jak najpełniejszego rozwoju, co w konsekwencji miało również korzystnie wpływać na rozwój społeczeństwa jako całości. Solidaryzm promuje zatem oddolne, dobrowolne działania oraz rozwiązania normatywne i instytucjonalne sprzyjające harmonizowaniu życia społecznego, budowaniu takiego ładu, który umożliwi najpełniejszy rozwój indywidualnego i wspólnotowego potencjału. Nurt ten wystrzega się wszelkich apriorycznych planów idących w stronę utopijnych wizji bezkonfliktowej wspólnoty. Rozwiązania proponowane w obrębie solidaryzmu dotyczą przede wszystkim bardziej sprawiedliwej dystrybucji dóbr, organizowania różnych form samopomocy społecznej, prowadzenia polityki równości szans, respektowania zasady „słusznej ceny” i „uczciwego handlu”, przeciwdziałania wszelkim przejawom wyzysku drugiego człowieka. Postulaty te czynią z przedstawicieli solidaryzmu zwolenników umiarkowanego interwencjonizmu państwowego nawiązującego do idei subsydiarności, uzasadnianego troską o sytuację najsłabszych uczestników życia społecznego.

W mojej ocenie przewodnim przesłaniem solidaryzmu był postulat ochrony praw jednostki połączony jednak z koniecznością wypełniania przez nią obowiązków wynikających z życia w społeczeństwie. Solidaryzm w każdej swej postaci łączy się z kategorią solidarności, i choć istnieją pewne różnice w jej rozumieniu przez poszczególnych przedstawicieli tego nurtu, to wszyscy pomiędzy siłami państwa i rynku eksponują rolę człowieka jako twórcy wspólnoty, opartej nie tylko na zależnościach wynikających z podziału pracy, ale także intencjonalnie kształtowanych relacjach wzajemnej troski, pomocniczości, zaufania i życzliwości. Sądzę, że ten sposób rozumienia solidarności jest ważny i inspirujący również dla współczesnych rozważań o roli państwa; prawach i obowiązkach jednostek; skali odpowiedzialności za innych.

Badania dotyczące francuskiego solidaryzmu doprowadziły mnie do wyodrębnienia dwóch kierunków ujęć charakterystycznych dla pojmowania solidarności: opisowego i postulatywnego. Pierwszy dominował u Auguste'a Comte'a i Émile'a Durkheima, dla których kluczowe znaczenie miało uzyskanie wiedzy o faktach, toteż właściwym dla nich wzorcem uprawiania nauki była nie tyle filozofia, co metody wypracowane na gruncie nauk przyrodniczych. Najważniejsze pytania prekursorów nowoczesnych nauk społecznych dotyczyły tego, jak to jest możliwe i co sprawia, że społeczeństwa się nie rozpadają. Rozważając te kwestie, Comte przyjął perspektywę makrosocjologiczną, na gruncie której dokonał analizy solidarności w kontekście współzależności kierowanej przez ciągłość i czas. Z kolei Durkheima, bardziej z poziomu mikro, interesowała specyfika więzi niezbędnych do trwania społeczeństwa. Wyjaśniając to zagadnienie, uczony uwypuklił znaczenie „świadomości zbiorowej” oraz „społecznego podziału pracy”. Zjawiska te rozpatrywał z perspektywy przejścia od przednowoczesnych form organizacji życia zbiorowego do struktur nowoczesnych. Przejście to Durkheim opisał jako transformację od solidarności mechanicznej do organicznej. Na gruncie tej ostatniej szukał podstaw dla nowoczesnej, idącej w kierunku różnorodności form i podmiotów solidarności. Ten multicentryzm solidarności, w przewidywaniach Durkheima, miał w coraz większym stopniu wpływać na wzrost znaczenia państwa i prawa jako koordynatorów życia społecznego.

Podejście deskryptywne, przynajmniej w punkcie wyjścia, dominowało również w ekonomiczno-społecznej koncepcji solidarności Charlesa Gide'a oraz filozoficzno-psychologicznej refleksji Henriego Bergsona. Zresztą, podobnie jak pionierzy socjologii, nawiązywali oni do dorobku nauk przyrodniczych, zgodnie z którym podchodzili do solidarności jako do dającej się analitycznie wyodrębnić dyspozycji jednostki

warunkującej odnoszenie się do innych, a polegającej np. na odczuwaniu empatii lub identyfikacji z innymi. W tle tych rozważań pojawiło się też odwieczne pytanie o naturę ludzką i kulturowe możliwości oddziaływania na nią. Z mojej analizy wynika, że Gide skłaniał się bardziej ku aspektowi behawioralnemu, akcentując to, że solidarność jest faktem realizowanym przez konkretne współdziałanie (np. w ramach stowarzyszeń spółdzielczych). Określona praktyka społeczna stanowiła tu główny czynnik uświadamiania sobie potrzeby solidarności i korzyści wynikających z rozprzestrzeniania jej dobrych form i rezultatów. Z kolei Bergson zaproponował, by w pojmowaniu solidarności odejść od wszelkich spekulatywnych i utylitarnych ujęć i osadzić ją w sferze duchowej. Zasadniczym źródłem solidarności okazują się tu uczucia, którym nie towarzyszy ukierunkowanie na określony cel, są one raczej naturalną predyspozycją do niesienia pomocy tym, którzy jej potrzebują. Należy też dodać, że Bergson, podobnie jak Pierre Leroux, postulował o rozszerzenie solidarności do jak najszerszego wymiaru, obejmującego całą ludzkość i świat. Podejście takie warto jest rozpatrzenia również w kontekście współczesnych, globalnych problemów ubóstwa, wykluczenia czy troski o środowisko naturalne.

W obrębie drugiego – postulatycznego – podejścia do solidarności znajdują się ujęcia normatywne oraz doktrynalne. Obejmują one odmienne tradycje intelektualne, które odmiennie podchodzą do sposobów realizacji solidarności. Pojawia się tu mniej lub bardziej rozbudowana warstwa polemiczna i perswazyjna połączona z przeświadczeniem o zasadności podejmowania wspólnych działań w sferze publicznej. Ten typ podejścia jest wiodący w koncepcji *quasi*-kontraktu społecznego Léona Bourgeois oraz solidarystycznej teorii prawa Léona Duguita. Pojawi się on również u Georges'a Sorela, tworzy on bowiem ideologię wzywającą do masowego działania w celu zmiany układu sił społeczno-politycznych. W mojej ocenie do postulatycznego ujęcia należą również te koncepcje, które w oparciu o solidarność postulują określone działania ze strony państwa – szczególnie dotyczy to zadań o charakterze socjalnym. Przedmiotem refleksji stają się wówczas poszczególne rozwiązania dotyczące prawa pracy, prawa cywilnego, konstytucyjnego, które są rozważaniami prawniczymi sensu *stricto*.

Analiza różnych ujęć solidarności pozwala stwierdzić, że idea ta odegrała istotną rolę w praktyce ustawodawczej. W znacznym stopniu przyczynili się do tego przedstawiciele nauk prawnych. Szczególne znaczenie należy tu przypisać Léonowi Bourgeois oraz Léonowi Duguitowi. Ich teorie zakładały potrzebę redefinicji relacji między jednostką, społeczeństwem, państwem i należy je uznać za ważne wsparcie systemu ochrony socjalnej

III Republiki. Bourgeois na gruncie rozważań o sprawiedliwości, która uwzględniałaby wymogi solidarności, szukał czynnika korygującego różnice wyływające z naturalnej i ustanowionej dystrybucji dóbr. Skierowało go to w stronę osadzenia solidarności w historiozoficznym wymiarze, który łączy teraźniejsze i minione pokolenia. Wyłania się tu formuła współcześnie określana mianem sprawiedliwości międzygeneracyjnej. Za podstawę społecznej jedności przyjmuje ona wielowiekowe współdziałanie ludzi oparte na wzajemnych zobowiązaniach oraz zobowiązaniach wobec wspólnoty. Wyjaśniając charakter tych zobowiązań, Bourgeois posługuje się koncepcją *quasi*-kontraktu, który ma charakter powszechny i wiąże każdego, kto przychodzi na świat w danej społeczności, każdy bowiem jest jej nieustannym dłużnikiem. Oznacza to, że człowiek nie rodzi się wolny, jest zależny od innych jednostek, stąd też ma naturalny obowiązek uczestniczenia w ciężarach wynikających z życia we wspólnocie, podobnie jak bierze udział w korzyściach, jakie ono daje. Biorąc pod uwagę te zależności, Bourgeois postuluje, by prawo pozytywne stało na straży spłacania długu społecznego, by było sumieniem dla tych wszystkich, którzy go nie mają.

Również Léon Duguit uczynił z solidarności centralne zagadnienie w swojej teorii prawa. Solidarność urasta w niej do ponadczasowej reguły, która jest jednocześnie stałym punktem odniesienia, kryterium oceny działalności prawodawczej, a także podstawą mocy obowiązującej prawa. Koncepcję Duguita omawiam w kontekście francuskiej jurysprudenencji XIX oraz pierwszej połowy XX w., choć niekiedy uzupełniam ją też o myśl europejską. Jedną z kategorii budzących wówczas dyskusje była suwerenność. Nawiązując do doktryny Rousseau, łączono ją zwykle z narodem, którego reprezentantem miał być parlament. Część francuskich teoretyków prawa dostrzegła w tym niebezpieczeństwo zbyt daleko idącej supremacji tej instytucji w zakresie stanowienia prawa i dokonywania jego wykładni. Przykładowo Charles Aubry i Charles-Frédéric Rau proponowali, by przy parlamencie funkcjonowali sędziowie dokonujący interpretacji prawa w imieniu społeczeństwa. Z kolei Adhemar Esmein oraz Raymond Carré de Malberg, wykazując nierozzerwalność narodu i państwa, zmierzali do przekształcenia suwerenności ludu za sprawą jej połączenia ze zwierzchnictwem państwa. I tak Malberg istotę zintegrowania owej relacji widział przede wszystkim w rozwoju bezpośrednich form demokracji. Esmein postulował kształtowanie gwarancji suwerenności obywateli poprzez formalną równość praw politycznych. Duguit natomiast dokonał przesunięcia kategorii suwerenności z wymiaru abstrakcyjnie pojmowanego państwa lub narodu ku konkretnym jednostkom i grupom. Istotę suwerennej władzy wiązał z jej funkcją, którą jest realizacja naturalnej

predyspozycji człowieka do życia wspólnotowego. Owa predyspozycja stanowi podstawowe podłoże normatywne, które okazuje się wiążące wobec każdego suwerena i które musi być przez niego uwzględnione w procesie legislacyjnym.

Dla Duguit system normatywny nie stanowi abstrakcyjnego, autonomicznego bytu, lecz integralną część realiów społecznych. Prawo nie jest pierwotne względem społeczeństwa, jednak zważywszy, że społeczeństwo może istnieć i rozwijać się tylko w pewnych warunkach, to nieodzowne jest wytworzenie reguł wzajemnego zachowania jednostek. Społeczeństwo i normy – jak stwierdza Duguit – są faktami nierozłącznymi. Naruszenie norm spotyka się z różnym natężeniem reakcji ze strony innych ludzi. Im bardziej czyjeś zachowanie wpływa na dezintegrację i osłabienie wspólnoty, tym bardziej powszechna staje się potrzeba trwałego zorganizowania i egzekwowania sankcji. Mechanizm ten leży u podstaw powstania norm prawnych, zaś jego zasadniczy cel sprowadza się do podtrzymywania wspólnotowej solidarności. W myśl tych założeń okazuje się, że reguła solidarności nie pochodzi od państwa, lecz jest zakorzeniona w świadomości większości jednostek należących do określonej grupy społecznej. Legislador jedynie rozpoznaje, wydobywa, formułuje i sankcjonuje normy, które już tkwią w określonym kulturowo kształcie potrzeb i wartości oraz międzyludzkich relacji. Państwo, w ocenie Duguita, nie ma takiej władzy, by wyłącznie mocą własnego autorytetu nadać walor obowiązujący normie, która uprzednio nie miała mniej lub bardziej wyraźnego znaczenia społecznego. Sama siła nigdy nie tworzy prawa, jednak ludzie mają świadomość, że użycie siły dla zagwarantowania pewnych reguł jest słuszne. Duguit nie podziela zatem pozytywistycznych ujęć, zgodnie z którymi źródłem obowiązującej mocy prawa jest kompetentny organ państwa. Francuski uczoney opowiada się za postrzeganiem prawa przez pryzmat jego kluczowej funkcji, tj. konsolidowania ładu społecznego. Takie ujęcie wyznacza też ogólny kierunek zadań rządzących – mają oni optymalizować warunki, które odpowiadają najistotniejszym ukształtowanym kulturowo potrzebom materialnym, intelektualnym i moralnym, a które sprzyjają realizacji zasady solidarności. W perspektywie teleologicznej państwo nie ma zatem własnego, samoistnego celu, należy też uznać, że tak rządzący, jak i rządzeni tworzą jedność pod względem realizacji tej samej funkcji. Niwelując odrębność tych dwóch grup Duguit proponuje również, by suwerenności państwa zastąpić kategorią służby publicznej. Pojęcie to pojawia się w dwóch znaczeniach. W pierwszym odpowiada ogólnej zasadzie służącej za istotną przesłankę legitymizacji władzy politycznej, w drugim zaś dotyczy organizacji usług zabezpieczających potrzeby społeczne, które wypływają z wartości powszechnie

uznawanych i wspólnych dla całego społeczeństwa. Potrzeby te w oczywisty sposób zmieniają się wraz kontekstem społecznym, stąd też zadania służby publicznej wymagają ciągłej redefinicji. W teorii Duguita służba publiczna jest nie tylko nośnikiem solidarności, ale także związanej z nią sprawiedliwości pozwalającej zmniejszać nierówności społeczne za sprawą poszerzania dostępu do usług publicznych np. edukacyjnych, zdrowotnych, transportowych. Głównym narzędziem realizacji służby publicznej powinno być prawo, które można określić mianem społecznego. Charakter tego prawa sprzyjałby też przewyżczeniu tradycyjnego podziału na prawo publiczne, którego celem jest pożytek ogółu od prawa prywatnego jako tego, które chroni wolę jednostek.

Opozycja między prawem publicznym i prywatnym traci na znaczeniu nawet w odniesieniu do prawa własności, które jest podstawowym elementem prawa prywatnego. Duguit podkreślał, że prawo własności można ograniczyć, gdy zakres jego wykonywania wyrządza krzywdę drugiemu człowiekowi lub nie da się go pogodzić z socjalnymi lub ekonomicznymi potrzebami społeczeństwa. Podejście to rozszerzało funkcję własności, która powinna przysparzać możliwie najlepszy pożytek nie tylko właścicielowi, ale także mniejszemu czy większemu ogółowi. Własność przestaje być nieograniczonym władztwem indywidualnym, staje się prawem ekonomicznego korzystania z rzeczy, prawem wyłącznym, ale ujętym jednocześnie w ramy potrzeb wytworzonych przez szeroko rozumiane relacje społeczne. Na marginesie warto dodać, że Duguit uznawał, że ani instytucje, ani jednostki nie są nośnikami jakichkolwiek niezbywalnych praw podmiotowych. Istnieją jedynie cele, do których uczestnicy życia zbiorowego mogą dążyć i jeśli owe cele są dozwolone z punktu widzenia zgodności ze społeczną regułą solidarności, to znajdują ochronę ze strony prawa przedmiotowego. Poszczególni ludzie mogą być zatem postawieni w sytuacji prawnej, z której wynikają określone prawa i obowiązki. Solidarność okazuje się zatem na tyle istotną zasadą, że podporządkowane jej zostają prawa tradycyjnie uznawane za podmiotowe. Na pierwszy plan wysuwa się rola prawa w znaczeniu przedmiotowym. Wiodącym dążeniem proponowanych przez Duguita rozwiązań instytucjonalnych było bardziej sprzyjające obywatelom połączenie przestrzeni politycznej z przestrzenią społeczną.

Podsumowując, w odniesieniu do postawionych wstępnie pytań badawczych dotyczących idei solidarności oraz solidaryzmu jako nurtu w myśli polityczno-prawnej ustaliłam, co następuje:

- 1) Solidaryzm wnosi do rozważań o prawie kategorię solidarności, która zaczyna funkcjonować jako wartość wymagająca normatywnej ochrony, a także jako

podstawa realizacji obowiązków jednostki względem społeczeństwa. Ponadto, co jest najbardziej wyeksponowane w myśli Duguita, solidarność staje się wpływającą z realiów społecznych obiektywną zasadą prawa, wyznaczającą podstawowy cel działalności legislacyjnej. Jednocześnie zasada ta może służyć za uzasadnienie ograniczenia takiej działalności państwa, która sprzeniewierzałaby się jej realizacji. W tej perspektywie prawo jest zjawiskiem życia społecznego odzwierciedlającego potrzeby społeczne, a w konsekwencji stanowi przejaw społecznej solidarności, której podstawą są nie tyle uczucia (np. miłość i braterstwo), ile fakty współzależności społecznej, łączące członków danej grupy za sprawą wspólnoty potrzeb i podziału pracy. Głównym celem prawa jest zatem harmonizowanie relacji społecznych. Jest ono, obok moralności i obyczajów, normatywnym spoiwem chroniącym te wartości i instytucje, które są najistotniejsze w zapewnieniu warunków sprzyjających funkcjonowaniu i rozwojowi społeczeństwa. Za pośrednictwem prawa państwo tworzy ramy realizacji przysługujących obywatelom wolności, swobód i uprawnień, wyznaczając tym samym ich granice. Nie mają one bowiem charakteru bezwzględnego i absolutnego.

- 2) Solidaryzm należy uznać za myśl kompromisową. W konfrontacji z podejściem charakterystycznym dla liberalizmu i socjalizmu tworzy ona „trzecią drogę”, która nie podąża za założeniami i postulatami głoszonymi przez przedstawicieli wskazanych nurtów, choć też nie neguje ich całkowicie. Typowe dla solidaryzmu jest odrzucanie skrajności, za które uznaje: w liberalizmie – niewystarczającą troskę o sprawiedliwość społeczną, pokładanie zbyt dużego zaufania w samoregulujących mechanizmach gospodarki wolnorynkowej, przywiązywanie zbyt dużej wagi do wolności indywidualnej przy jednoczesnym bagatelizowaniu kategorii dobra wspólnego; w socjalizmie – eksponowanie znaczenia walki klasowej i haseł rewolucyjnych, popieranie przymusowego, powszechnego kolektywizmu i egalitaryzmu, zwłaszcza majątkowego, wysuwanie postulatów zniesienia państwa lub (w zależności od kierunku) daleko idącego interwencjonizmu i monopolizacji życia polityczno-gospodarczego. Jeśli na ogólnym poziomie XIX-wieczny socjalizm uznamy za próbę zorganizowania społeczeństwa stosownie do potrzeb klasy robotniczej, liberalizm zaś stosownie do potrzeb posiadaczy kapitałów, to solidaryzm pretendował będzie do większej uniwersalności społecznej, ponieważ wykracza poza dążenia o charakterze klasowym ku bardziej powszechnym.

Przyjmuje przy tym, że człowieka nie definiują wyłącznie kategorie zawodowe i bytowe, może on pełnić wiele ról społecznych np. jako uczestnik różnych stowarzyszeń i organizacji. Wspólnym mianownikiem większości myślicieli odwołujących się do idei solidarności był postulat rozwoju ustawodawstwa socjalnego oraz sieci wolontarystycznych stowarzyszeń pomocnych w zaspakajaniu różnorodnych potrzeb społecznych. Myśliciele ci próbowali zatem znaleźć pośrednią drogę między skrajnościami liberalnego leseferyzmu i etatystycznego socjalizmu; pomiędzy skrajnościami indywidualizmu i kolektywizmu. W tak ukierunkowanym działaniu wskazywali zasadność naprawy rażących nadużyć społecznych przy jednoczesnym zachowaniu istniejących podstaw społeczeństwa kapitalistycznego, zakorzenionych we własności prywatnej i zasadniczej wolności rynkowej. Myśl, w której centralną ideą była solidarność, miała zatem pojednawczy i reformistyczny charakter. Myśl ta uwypuklała braterskie ideały współpracy, mające łagodzić aktualną oraz przeciwdziałać przyszłej niesprawiedliwości społecznej.

- 3) Zakorzeniony w braterstwie francuski solidaryzm przyczynił się do przeniesienia go na grunt polityczny za sprawą idei solidarności. Proces ten znamionowało przechodzenie tej idei z prywatnego obszaru życia do sfery publicznej. Widać to na przykładzie stopniowego odchodzenia od hasła *fraternité*, któremu w oświeceniowej tradycji nie przypisywano znaczenia normatywnego, kojarząc je raczej z uczuciem i dobroczynnością. Tymczasem solidarność ulegając coraz większej polityzacji zaczęła przewyżczać niedostatki konceptu braterstwa, zwłaszcza jego ograniczonej skuteczności prawnej. Solidarność w odróżnieniu od charytatywności miała być zasadą łączącą ludzi równych, co wiązało się z zastępowaniem gestów wspaniałomyślnej filantropii sprawiedliwie uzasadnionym zobowiązaniem wobec innych. Idei solidarności zaczęto też przypisywać większą zdolność wpływu na sprawujących rządy. Mamy tu zatem do czynienia z rozszerzeniem obszaru realizowania solidarności, która ze sfery etyczno-religijnej przechodziła do sfery publicznej.

- 4) Francuscy intelektualiści, nasycili ideę solidarności treścią, która wyznaczyła kierunek polityki socjalnej w III Republice. Znalazło to odzwierciedlenie zwłaszcza w ustawodawstwie dotyczącym prawa pracy. Ważną rolę odegrała ustawa z 19 maja 1874 r. zabraniająca zatrudniania dzieci poniżej 12 roku życia w fabrykach, kopalniach, budownictwie i określająca maksymalny czas pracy takich dzieci. Jako kolejne ustawy wskazać można: ustawę o bezpłatnej opiece medycznej z 15 lipca 1893; ustawę o higienie i bezpieczeństwie pracy z 12 czerwca 1893 r.; ustawę o wypadkach przy pracy z 9 kwietnia 1898 (ułatwiała pracownikom dochodzenie roszczeń odszkodowawczych); ustawę o emeryturach pracowniczych i rolniczych z 6 kwietnia 1898; ustawę o edukacji i pomocy publicznej dla uczniów z 28 czerwca 1904; ustawę o pomocy osobom starym i nieuleczalnie chorym z 14 lipca 1905; ustawę o ubezpieczeniach społecznych 5 kwietnia 1928.

W 1906 r. stworzono Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, którego przedstawiciele wspierali prace parlamentarne zmierzające do zwiększenia bezpieczeństwa egzystencji pracowników i ich rodzin. W tym celu uchwalono ustawę o emeryturach z 6 kwietnia 1910 r., która przewidywała świadczenia emerytalne dla kobiet oraz mężczyzn zatrudnionych w przemyśle, handlu, rolnictwie, administracji państwowej i lokalnej, przedstawiciele wolnych zawodów, a także pozostających po tych pracownikach niepracujących żon, wdów i dzieci poniżej 16-go roku życia. Omawiana regulacja wprowadzała specjalny „podatek solidarnościowy”, który realizował postulowaną przez Bourgeois solidarność międzypokoleniową. Podatek ten mieli płacić aktywni zawodowo członkowie społeczeństwa, łożąc na emerytury osób, które osiągnęły już wiek uprawniający do wypłaty tego świadczenia. Ważną zmianę wprowadzono ustawą o wspólnej odpowiedzialności małżonków za wydatki związane z utrzymaniem gospodarstwa domowego z 13 lipca 1907 r. Na mocy tej regulacji zamężne kobiety będące we wspólnocie majątkowej mogły samodzielnie rozporządzać swym wynagrodzeniem. Zmiana ta zmierzała do potwierdzenia praw kobiet i równości płci, co również realizowało ideę solidarności przemawiającą za uznaniem społeczno-ekonomicznej wartości kobiet i zakwestionowaniem tradycyjnego hierarchicznego modelu relacji między małżonkami.

Warto też odnotować podjęte w III Republice działania zmierzające do rozwoju prozdrowotnej polityki społecznej. Służyć temu miała ustawa z 15 kwietnia 1916 r. znana jako „ustawa Leona Bourgeois”. Umożliwiła ona tworzenie

w całym kraju sieci przychodni higieny społecznej, a także zalecała koordynację działań władz publicznych i placówek świadczących usługi medyczne. Miały one poprawiać dostęp do opieki zdrowotnej, sprzyjać profilaktyce, ułatwiać pacjentom cierpiącym na choroby zakaźne przyjmowanie do hospicjów, sanatoriów i poradni. W myśl tej ustawy państwo stawało się głównym podmiotem odpowiedzialnym za efekt walki z chorobami zakaźnymi, ale zgodnie z ideą solidarności dopuszczono również współdziałanie wszystkich zainteresowanych partnerów, w tym osoby i przedsiębiorstwa prywatne.

Wskazane akty normatywne świadczą o tym, że państwo, zgodnie z założeniami przyjmowanymi przez przedstawicieli solidaryzmu, traktowano jako formalny wyraz wspólnoty obywateli. W związku z tym instytucje publiczne miały realizować kolejne zadania, które podążając za ideą solidarności społecznej umożliwiałyby obywatelom jak najpełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym, politycznym, gospodarczym.

- 5) Solidarność jest ideą stopniowalną. Właściwość ta dotyczy również społecznej skali, w obrębie której ma być realizowana. Francuscy myśliciele z reguły sytuowali ją na poziomie obywatelskiego współdziałania w ramach państwa. Pojawiali się jednak również tacy myśliciele, którzy dostrzegali, przynajmniej w pewnych obszarach, zasadność rozszerzenia solidarności do wymiaru ponadnarodowego. W tym kontekście szczególne rolę należy przypisać koncepcjom Pierre'a Leroux, Henriego Bergsona oraz Léona Bourgeois. O ile jednak dwaj pierwsi uzasadniali sens ogólnoludzkiej solidarności głównie przez pryzmat abstrakcyjnego ujęcia filozoficznego, o tyle Bourgeois skupiał się na możliwości jej realizacji w konkretnych geopolitycznych uwarunkowaniach. Podejmował zatem działania mające na celu wprowadzenie rozwiązań prawnych, zwłaszcza tych wzmacniających wzajemną odpowiedzialność i współdziałanie między państwami. Nie widział przy tym konieczności rezygnowania z instytucjonalnej, narodowej formy państwa, wskazywał natomiast korzyści wynikające ze współdziałania politycznego i ekonomicznego oraz swobodnego przepływu idei pomocnych w ukształtowaniu nowego sumienia międzynarodowego. Wiązał z tym nadzieję na rozbudowanie pokojowych form rozwiązywania konfliktów. Podkreślał, że wojny, zresztą podobnie jak wszystkie inne wspólne zagrożenia, pokazują skalę wzajemnej zależności między narodami. „Wspólne niebezpieczeństwo – pisał – tworzy

wspólną duszę”, stąd też proponował, by rozwiązań problemów, które mają uniwersalny charakter, szukać w tworzeniu obowiązujących powszechnie regulacji normatywnych oraz wdrażaniu pomocy społecznej w skali szerszej niż instytucjonalne struktury poszczególnych państw. Podejście to znalazło swoje odzwierciedlenie w preambule uchwalonej w 1907 r. w Hadze Konwencji o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych. Zadeklarowano w niej wolę pokojowego współdziałania, uznając solidarność, za spoiwo, które powinno łączyć członków społeczności narodów cywilizowanych. Bourgeois, obserwując coraz więcej obszarów współzależności między państwami, postulował przyjęcie solidarności jako podstawy działania założonej w 1919 Ligi Narodów. Legitymizacja jej władzy miała wynikać z wzajemnego, dobrowolnego zobowiązania podjętego przez stowarzyszone narody, by wykorzystać swoją siłę militarną, gospodarczą i morską przeciwko każdemu narodowi naruszającemu społeczny pokój. Bourgeois dostrzegał wzrost znaczenia współzależności ekonomicznych w kształtowaniu pokojowych relacji między państwami. Uznawał, że większość problemów związanych konsumpcją i produkcją można rozwiązać jedynie przez zrozumienie i współpracę opartą na międzynarodowej solidarności. Nieodzownym czynnikiem tak rozumianej konsolidacji okazuje się prawo, które respektuje nie tylko porozumienia międzypaństwowe, ale też ponadpaństwowe. Regulacje tego typu prowadzą do kształtowania moralnej wspólnoty, u podstaw której leży system wartości wykraczających ponad indywidualny czy narodowy egoizm.

Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Uwagi wprowadzające

Jestem autorką 59 prac (2 kolejne znajdują się w druku), z czego 55 opublikowano po uzyskaniu stopnia doktora (14 prac powstało we współautorstwie). Mój dorobek po uzyskaniu stopnia naukowego obejmuje 3 monografie; 31 rozdziały w monografiach naukowych i materiałach konferencyjnych; 21 publikacji w czasopiśmie naukowych (19 artykułów, 1 sprawozdanie, 1 wstęp). Ponadto byłam współredaktorem naukowym 2 monografii wieloautorskich. Wyniki badań zaprezentowałam wygłaszając łącznie 33 wystąpienia, z czego 21 referatów przedstawiłam na konferencjach

międzynarodowych, zaś 12 na ogólnopolskich konferencjach i seminariach naukowych.

Podstawowym obszarem moich zainteresowań naukowych jest historia myśli polityczno-prawnej, problematyka prawno-ustrojowa oraz z kwestie zakresu teorii prawa. Uczestniczyłam również w badaniach interdyscyplinarnych, w ramach których zajmowałam się etosem zawodów prawniczych i administracji publicznej, prawnymi i ideowymi podstawami zrównoważonego rozwoju (ochrony środowiska) oraz metodami rozwiązywania sporów.

Moje publikacje odnoszą się do kilku uzupełniających się zagadnień. W tym miejscu przedstawię jedynie ważniejsze osiągnięcia naukowo-badawcze (szczegółowy wykaz prac załączony jest do wniosku habilitacyjnego). Działalność naukową skupiam na kilku obszarach, z których najważniejsze to:

- problematyka współdziałania społecznego połączona z kontekstem demokratycznego państwa prawa;
- legitymizacja władzy (ze szczególnym uwzględnieniem myśli polityczno-prawnej Maxa Webera);
- związki między politycznym, społecznym i indywidualnym wymiarem życia (ze szczególnym uwzględnieniem myśli Hannah Arendt);
- aksjologiczny i normatywny wymiar ochrony środowiska naturalnego w kontekście prawa krajowego i międzynarodowego;
- demokracja bezpośrednia na tle polskich oraz francuskich uwarunkowań ustrojowo-prawnych.

1) Problematyka współdziałania społecznego

Szeroko rozumiane współdziałanie społeczne interesowało mnie już na etapie przygotowania rozprawy doktorskiej nt.: Filozofii państwa kooperatywnego Edwarda Abramowskiego. Znaczna część tej pracy, po zmianach, została opublikowana jako monografia pt. *Myśl społeczno-filozoficzna Edwarda Abramowskiego*, Olsztyn 2006, ss. 266. Książka ta stanowi próbę usystematyzowania problematyki, którą zajmował się Abramowski w kontekście podmiotowości społeczeństwa. Przyjęta przeze mnie perspektywa uwzględnia charakterystyczną dla tego myśliciela wielość ujęć, które obejmują analizę różnych determinantów wpływających na harmonizowanie życia społecznego. Szczególną rolę odgrywają tu uwarunkowania psychologiczne, etyczne,

historiozoficzne. Abramowski, dążąc do przewycięzania dychotomii pomiędzy jednostką a społeczeństwem, materialnym i duchowym wymiarem życia, stworzył kompromisową koncepcję dobrowolnego, oddolnego, kooperatywnego działania w różnych obszarach rzeczywistości społecznej.

Analiza myśli Abramowskiego skłoniła mnie do podjęcia dalszych badań dotyczących zależności warunkujących dobre życie jednostek oraz społeczeństwa. Znalazło to odzwierciedlenie w pracach podejmujących problematykę społeczeństwa obywatelskiego, demokracji oddolnej, realizacji dobra wspólnego, sprawiedliwości. W konsekwencji powstały następujące publikacje: *Spoleczeństwo obywatelskie jako podłoże funkcjonowania organizacji pozarządowych*, [w:] *Działalność organizacji pozarządowych – 10 lat doświadczeń*, (red. P. Majer, M. Falej, U. Szymańska), Olsztyn 2014, s. 11-27; *Nowoczesny system konsultacji społecznych w praktyce polskiej administracji*, [w:] *Władza w prawie*, (red. P. Majer, M. Kowalczyk), Olsztyn 2014 (współautorstwo z Marcinem Kowalczykiem), s. 37-48; *Znaczenie dialogu społecznego we współczesnym państwie*, [w:] *Państwo dobrze urządzone*, (red. J. Zieliński), Gdańsk 2015, s. 87-101; *Public consultations as One of the Aspects of Democracy*, [w:] *Bratislava Legal Forum 2015: Collection of Papers from the International Scholastic Conference 09 th -10 th of October 2015*, (editors: D. Cickanova, Z. Illyova, V. Micatek), Bratislava 2015, s. 1115- 1124; *Partycypacja społeczna w samorządzie terytorialnym*, [w:] *Organizacje pozarządowe a samorząd 25 lat doświadczeń*, (red. U. Szymańska, P. Majer, M. Falej), Olsztyn 2016, s.11-19. *Zrozumieć społeczeństwo obywatelskie – wybrane zagadnienia*, „Zeszyty naukowe Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku” 2009, vol. 38, s. 7-30; *Prawa jednostki a dobro wspólne – powracający dylemat*, „Studia Prawnoustrojowe” 2009 nr 9, s. 77-93; *Dobro wspólne w europejskiej tradycji doktrynalnej – kilka uwag*, „Studia Prawnoustrojowe” 2018, nr 41, s. 441-449.

Główny wniosek wypływający z przedstawionych publikacji prowadzi do uznania, że rozwiązywanie problemów społecznych oraz stanowienie prawa, powinno uwzględniać perspektywy różnych uczestników życia społecznego. Mają temu sprzyjać instytucje demokracji przedstawicielskiej, należy je jednak traktować jako warunek konieczny, lecz niewystarczający, by sensownie mówić o partycypacji społecznej. Nieodzowna okazuje się kultura obywatelska, rozumiana jako zbiór poglądów, idei, teorii, norm postępowania oraz faktycznych działań jednostek i grup w ramach życia społecznego. Podejście takie skłania do odstąpienia od postrzegania prawa jako wyrazu woli jednego zinstytucjonalizowanego suwerena na rzecz modelu multicentrycznego, w którym w rozwiązywaniu problemów

uczestniczy wiele podmiotów życia społecznego. W tym kontekście na znaczeniu zyskują zasady i procedury wzajemnej komunikacji, jednocześnie ważna jest pogłębiona refleksja aksjologiczna, pozwalająca uniknąć arbitralności w ustalaniu hierarchii oraz sposobu realizacji wartości, którym prawo ma służyć. Wskazane publikacje skłaniają do wniosku uzasadniającego słuszność działań sprzyjających wzrostowi czynnika obywatelskiego w podejmowaniu decyzji dotyczących przestrzeni publicznej. Wzmacnianie demokracji deliberatywnej, określanej też partycypacyjną, wydaje się właściwym kierunkiem, zwłaszcza w obliczu niedomagań, czy też kryzysu demokracji przedstawicielskiej. Wzmocnienie to powinno następować zarówno w aspekcie doktrynalnym (w obrębie, którego kształtują się ważne dla demokratycznego państwa prawa idee i refleksja aksjologiczna), instytucjonalnym oraz prawnym.

2) Legitymizacja władzy

Legitymizacja władzy należy do kluczowych zagadnień w historii doktryn polityczno-prawnych. Problematykę tę analizuję w następujących publikacjach: *Wokół teorii władzy Maxa Webera*, [w:] *Filozofia prawa a praktyka prawnicza*; (red. A. Orłowska, P. Polaczuk, L. Świto); Olsztyn 2010; s. 215-225; *Max Weber o władzy i odpowiedzialności w polityce*, „*Studia Prawnoustrojowe*” 2010, nr 11, s. 39-54; 62-87; *Machiavelli – rozważania o administracji i rządzeniu*, [w:] *Dzieje biurokracji* (red. T. Bykowa, A. Górak, G. Smyk), t. V, Toruń 2013, s. 85-102; *Typy idealne panowania. Założenia epistemologiczne i metodologiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmiński-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2010; ss. 236. (współautorstwo z Pawłem Polaczukiem)

Centralne miejsce w publikacjach dotyczących legitymizacji władzy zajmuje Max Weber. Stworzył on istotną dla współczesnego dyskursu teorię, w której analizuje m.in.: istotę i funkcję państwa, kategorie władzy i panowania, typy politycznego przywództwa, związki polityki z kulturą oraz moralnością. W teorii tej należy podkreślić znaczenie, jakie Weber nadał pojęciom „typu idealnego” oraz działań – „celoworacyjnych”, „wartościoworacyjnych”, „afektywnych”, „tradycyjalnych”. Wyodrębniając wskazane typy działania, Weber uznawał za społeczne tylko te, którym można przypisać intencjonalność i zorientowanie na obecne czy oczekiwane w przyszłości zachowanie innych ludzi. W publikacjach podkreślam, że wskazane kategorie odgrywają ważną rolę w teorii prawa, zwłaszcza w kontekście przyjmowanego na jej gruncie założenia racjonalnego ustawodawcy oraz dystynkcji między sferą „bytu” a przypisywanej systemom normatywnym „powinności”. Przeprowadzona przeze mnie analiza myśli Webera

proceeds to the conclusion that politics was for him an inseparable part of social life. The sense justifying the legitimacy of the political system is abstracted from the multiplicity of individual senses, as an absolute, recognizable and fundamentally valid in the given society. It forms the basis of the social order, understood as a formal and real set of rules of action and institutions forming a normative and institutional framework of reference. The state is here a form of global organization of the given society along with the attributes of power assigned to it. In this sense, power has an instrumental character, which means that it is not an end in itself, but a means to achieve social goals. In Weber's reflections on the legitimation of power, it is also distinguished between the ethics of conviction and the ethics of responsibility. The first is proper to those who can be guided by subjective truth and an arbitrary system of convictions, the second binds politicians, who confront themselves with the universal principle established by Machiavelli, that the achievement of „good” (realizing the interests of the state, or the common good) goals is sometimes connected with the necessity of using morally questionable means and the possibility of side effects of the decisions made. The risk, which appears in such a situation, can be limited, respecting the principles proper to the legal type of rule. This type of legitimation of power developed in the course of historical transformations, proceeding from charismatic rule through traditional to legal-rational. In the course of this evolution, the subjects of ruling actions changed, initially they were vassals, heretics, slaves, and finally they became citizens. The essence of legal rule is the recognition that both the power and the subjects of its jurisdiction are bound by a certain procedure of action established on the basis of law. Obedience is here shown to the rule, not to the person, the law binds in a limited, determined sphere. In this sense, the effectiveness of the law favors a rational type of its establishment, oriented either goal-rationally or (or simultaneously) value-rationally. The important significance in the realization of this model of legitimation of power also has the formalized system of rules, defined by Weber as bureaucracy. It should be noted that Weber's theory of ideal types of rule illustrates in the perspective of historical process the process of rationalization, to which the strengthening of political systems was subjected.

3) Związki między politycznym, społecznym i indywidualnym wymiarem życia

Relacje między politycznym, społecznym i indywidualnym wymiarem życia analizuję przede wszystkim w kontekście wielowątkowej twórczości Hannah Arendt. Wskazanym obszarem badawczym zajmuję się w następujących pracach: *Two Concepts of forgiveness according to Hannah Arendt*, [w:] *Communication as a Measure of Protection and Limitation of Human Rights. Information in Relation to Human Rights*, (editors: L. Dufalova, K. Lenhartova, V. Micatek, D. Cickanova, J. Sombati, M. Janeckova), Bratislava: Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2013, s. 11-21; *Fenomeny społeczeństwa konsumpcyjnego w filozofii Hannah Arendt*, [w:] *Ochrona konsumenta w prawie polskim i Unii Europejskiej*, (red. M. Królikowska-Olczak, B. Pachuca-Smulska), Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 1-12; *Wolność i władza w myśli politycznej Hannah Arendt*, [w:] *Władza w prawie*, (red. P. Majer, M. Kowalczyk), Olsztyn 2014, s. 135-148 (współautorstwo z Marcinem Kowalczykiem); *Arendtowska recepcja filozofii moralnej Sokratesa*; „Studia Prawnoustrojowe” 2011, nr 13, s. 47-59; *Człowiek w przestrzeni publicznej w filozofii Hannah Arendt*, „Humanistyka i Przyrodoznawstwo”, 2011 nr 17, s. 243-258; *Wielość i równość jako kategorie myśli politycznej Hannah Arendt*, „Studia Prawnoustrojowe” 2013, nr 22, s. 265-268; *The Function of Law in Political and Social Conditions of Pluralism in the Reception of Hannah Arendt*, „Studia Prawnoustrojowe” 2014, nr 25, s. 65-88 (współautorstwo z Edytą Sokalską).

W publikacjach zwracam uwagę na sposób, w jaki Arendt łączy refleksję dotyczącą współczesnych problemów politycznych z antyczną tradycją doktrynalną. Uznaję, że najważniejszą postacią w kontekście rozważań o znaczeniu etyki w przestrzeni politycznej i społecznej był dla Arendt Sokrates, który uosabiał syntezę *vita contemplativa* i *via activa*. Postulowany przez tego filozofa intelektualizm etyczny zakładał, że wszelkie zło pochodzi z niewiedzy, rozumianej jako brak tego rodzaju autorefleksji, która przybliżałaby ludzi do bezinteresownego poszukiwania dobra, piękna i prawdy. W publikacjach uwypuklam znaczenie jakie Arendt nadała typowej dla Sokratesa etyce w kontekście indywidualnej odpowiedzialności za zło popełniane w majestacie prawa. Pokazuję, jak Arendt dokonując analizy mechanizmów charakterystycznych dla struktur totalitarnych, eksponuje zagadnienie „banalności zła”, które wynika ze swoistej ucieczki od indywidualnej wolności i podmiotowości moralnej. Jest to specyficzny rodzaj zła, które ma swe źródła w koniunkturalizmie, bezwolności, bezkrytycznym podporządkowywaniu się rozkazom i autorytetom. W tej perspektywie uznaję, że Arendt słusznie przypomina za Sokratesem, że

demokracja jest tak dobra, jak dobrzy są obywatele. Ważne jest to, czy definiują się oni jako ludzie wolni, umiejętnie korzystający z „władzy sądenia”, czy skłonni są do działania na różnych poziomach rzeczywistości społecznej i politycznej. Uznaję, że Arendt należy do tych myślicieli, którzy dostrzegali niebezpieczeństwo przyjmowania wyłącznie pozytywistycznych kryteriów oceny prawa, które od strony formalnej pozwalały zalegalizować np. niewolnictwo, rasizm czy Holokaust.

We wskazanych publikacjach analizuję pojawiające się w pismach Arendt pytania o istotę polityki, poszczególnych jej aspektów (np. rolę przebaczenia w polityce) oraz miejsce indywidualnego człowieka w przestrzeni publicznej. Zwracam uwagę, że myślicielka, pisząc o działaniu politycznym, podkreślała, że tam, gdzie mamy do czynienia z przemocą opartą na monopolu używania siły, tam też mamy do czynienia z końcem działania politycznego. Ustroje oparte na strachu niszczą „substancję ludzkiego bycia razem”, izolując ludzi od siebie niszczą polityczność. Najgłębszym sensem polityki jest wolność, która umożliwia ludziom, w ich wielości i różnorodności, zaangażowanie w kreowanie przestrzeni publicznej. W publikacjach uwypuklam to, że Arendt oprócz niebezpieczeństwa, jakimi dla obywatelskiej aktywności są reżimy polityczne, dostrzegała też zagrożenia wypływające z rozrostu znaczenia sfery prywatnej wraz masowymi tendencjami konformistycznymi charakterystycznymi dla społeczeństw konsumpcyjnych. Sprzyjają one wycofaniu obywateli z procesów kształtowania wspólnego świata. Ponadto wraz z postępującym sprzężeniem życia politycznego ze środkami masowego przekazu wzrasta znaczenie politycznego marketingu, wzbogaconego o kolejne narzędzia rozprzestrzeniania populizmu i manipulacji, co przekłada się na powierzchowność ocen i wyborów, jakich dokonują obywatele. Konkluzja wypływająca z analizy tej części rozważań Arendt, skłania do uznania, że społeczeństwo, które nie rozwija się pod względem moralnym, intelektualnym, politycznym nie będzie postępowe, choćby było najbogatsze i najbardziej zaawansowane pod względem technologicznym.

4) Aksjologiczny i normatywny wymiar ochrony środowiska naturalnego

Od początku aktywności naukowej przejawiałam zainteresowanie problematyką ochrony środowiska. Znalazło to odzwierciedlenie w publikacjach: *Ochrona środowiska w ujęciu holistycznym*, „Ochrona Środowiska Przegląd”, 2001, nr 3, s. 20-28; *The Issue Of Life Protection – Philosophic And Cultural Perspectives*, [w:] *Wykorzystywanie człowieka w XX I XXI wieku*, (red. B. Sitek, G. Dammacco, D. Barańska, K. Naumowicz, K.

Zaworska) Olsztyn 2012, s. 95-108; *Prawo do korzystania z wody jako warunek życia – kulturowe uwarunkowania aksjologiczne*, [w:] *Uniwersalny i regionalny wymiar praw człowieka*, (red. J. Jaskiernia), Warszawa 2014, t. 3, s. 142-160.

W przytoczonych publikacjach uznałam, że środowisko jest dobrem ogólnym, człowiek zaś jego elementem. Z jednej strony potrzebuje on zasobów środowiska, by egzystować, z drugiej zaś ma też największy wpływ na ich stan. Relacje człowiek-środowisko reguluje szereg aktów normatywnych na gruncie prawa krajowego oraz międzynarodowego. Prawo to dotyczy nie tylko użytkowania zasobów do potrzeb życiowych, ale także do celów turystycznych, gospodarczych. Eksploatacja tych zasobów, zgodnie ze standardami prawnym, musi uwzględniać zasady zrównoważonego rozwoju, czyli funkcjonować w taki sposób, aby zasoby te były się w stanie odtworzyć i aby pozostawały dyspozycji przyszłych pokoleń, a jednocześnie umożliwiały rozwój gospodarczy. Zwracam też uwagę, że w kontekście odnotowywanego wzrostu znaczenia ryzyka we współczesnym świecie, uzasadniona staje się taka konieczność jego prognozowania, która uwzględnia ocenę ryzyka m.in. kryzysu ekologicznego. Uznaję, że podejście takie jest ważnym elementem racjonalności, w tym racjonalności prawodawczej.

W badaniach wychodzę z założenia, że problematyka dotycząca ochrony środowiska wymaga interdyscyplinarnego podejścia. Powinno ono uwzględniać refleksję humanistyczną, dorobek nauk przyrodniczych, aspekt ekonomiczny oraz prawny. Wyrazem tego podejścia są publikacje, których współautorami są przedstawiciele nauk przyrodniczych oraz ekonomicznych. Wspólnie z dr Urszulą Szymańską przygotowałyśmy publikację: *The human right to clean environment – philosophical and legal considerations*, [w:] *The rule of law and human rights*, Kijów 2013, s. 35-43. Wraz z dr hab. Elżbietą Zębek oraz dr. Marcinem Kowalczykiem opracowaliśmy artykuł: *An interdisciplinary approach to environmental protection: legal, economic, technological, and philosophical considerations*, „Journal of Modern Science”, 2021, nr 2 (47), s. 497-520. W publikacji przedstawiliśmy relacje pomiędzy instrumentami prawnymi, ekonomicznymi, technicznymi oraz czynnikami kształtującymi dominującą w danej kulturze świadomość społeczną i wypływające z niej postawy etyczne przejawiające się w dbałości o środowisko. Na podstawie tej analizy sformułowaliśmy model integracji tych elementów w efektywnej ochronie środowiska.

5) Demokracja bezpośrednia na tle polskich oraz francuskich uwarunkowaniach ustrojowo-prawnych

W ramach badań nad demokracją przeanalizowałam znaczenie oraz specyfikę instytucji referendum na gruncie polskiego prawa konstytucyjnego - *Instytucje demokracji bezpośredniej w Polsce*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne w obliczu wyzwań współczesności*, (red. Z. Witkowski, D. Lis-Staranowicz, M. Serowaniec), Toruń 2021, s.163-190. We wskazanej publikacji podkreślam, że zasadniczą rolą referendum oraz rozwiązań funkcjonalnie zbliżonych instytucji (zgromadzenie ludowe, plebiscyt, weto ludowe, inicjatywa ludowa, konsultacje ludowe) jest włączenie obywateli do procesu rozstrzygania istotnych dla nich problemów na szczeblu polityki ogólnokrajowej i lokalnej. Mogą oni w sposób jawny i bezpośredni korzystać z przysługującego narodowi atrybutu suwerenności, co wzmacnia legitymizację oraz kontrolę podejmowanych przez instytucje publiczne decyzji. Obok walorów rozwiązań opartych na formach demokracji bezpośredniej, zwracam też uwagę, że referendum zawiera pewien potencjał antyparlamentarny, zwłaszcza gdy jego zarządzenie może nastąpić bez udziału parlamentu (co w zależności od punktu widzenia może być potraktowane jako wada lub zaleta). Ponadto należy uwzględnić takie czynniki jak: koszt, wydłużenie procesu decyzyjnego oraz ryzyko pogłębienia polaryzacji obywateli.

W perspektywie rozwijających się technologii informatycznych pojawiają się nowe możliwości obywatelskiego współdziałania i wpływania na procesy decyzyjne, również te dotyczące konsultacji propozycji poszczególnych aktów prawnych, istotnych z punktu widzenia opinii publicznej. Zagadnienie to omawiam w artykule pt. *Nowoczesny system konsultacji społecznych w praktyce polskiej administracji*, [w:] *Władza w prawie*, (red. P. Majer, M. Kowalczyk), Olsztyn 2014 s. 37-48 (współautorstwo z Marcinem Kowalczykiem). Wskazuję, że konsultacje społeczne on-line stały się przystępnym, lecz nie w pełni wykorzystywanym przez władze publiczne, narzędziem wyrażania opinii obywatelskich.

Kolejną publikacją podejmującą kwestię partycypacji narodu – suwerena jest: *Realizacja volonté générale w systemie demokracji przedstawicielskiej – perspektywa rozważań Raymonda Malberga*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4 (56), s. 325-339. W artykule zestawiam sformułowaną przez Rousseau ideę *volonté générale* z rozwiązaniami ustrojowymi zaproponowanymi przez Malberga. Ten francuski konstytucjonalista dostrzegał niedomagania systemu politycznego III Republiki związane

z ówczesną nieefektywnością władzy wykonawczej, połączonej z supremacją parlamentu. Zaproponowane przez Malberga rozwiązania zmierzały w kierunku zwiększenia uprawnień narodu, ale nie pojmowanego abstrakcyjnie, lecz jako suma jednostek władnych wyrazić swoją wolę i tym samym kształtować system prawny. Tym samym uczony opowiedział się za wzmocnieniem znaczenia form demokracji bezpośredniej, zwłaszcza referendum, które najlepiej wyraża suwerenność narodu oraz tworzy podstawy legitymizacji systemu polityczno-prawnego.

6) Pozostałe obszary badań

Obok wskazanych tematów badawczych, chciałbym wyodrębnić trzy bardziej szczegółowe zagadnienia, które mają luźniejszy związek z przedstawionymi wcześniej obszarami.

Pierwszy dotyczy zagadnień etycznych związanych z działalnością prawników, pracowników administracji publicznej, a także polityków (*Antykorupcyjne znaczenie etyki zawodowej – perspektywa teoretyczna*, „Journal of Modern Science” 2012, t. 4, s. 31-48 (współautorstwo z Marcinem Kaźmierczukiem); *Postrzeżenie zjawiska korupcji przez urzędników administracji publicznej*, „Journal of Modern Science” 2012, t. 4, s. 323-334 (współautorstwo z Marcinem Kaźmierczukiem); *Uczciwość polityka – obowiązek wobec siebie czy wyborców*, [w:] *Moralność i władza jako kategorie myśli politycznej* (red. Justyński Janusz, Madeja Andrzej); Wolters Kluwer, Warszawa 2011; 62-87) (współautorstwo z Joanną Juchniewicz). Perspektywę etyczno-prawną przyjmuję również w artykule, którego przedmiotem są zagadnienia dotyczące możliwości uzgodnienia płci na gruncie obowiązujących i projektowanych w Polsce regulacji normatywnych (*W drodze do urzędowego uzgadniania płci – kilka uwag*, [w:] *Prawne i etyczne problemy współczesnej medycyny*, (red. P. Polaczuk, M. Augustyniak, A. Bauknecht), epubli GmbH, Berlin www.epubli.de, Olsztyn, 2016, ISBN 978-3-7418-3628-2, s. 229- 240).

W drugim obszarze podejmuję problematykę mieszczącą się w zakresie teorii prawa. Znajdą się tu kwestie dotyczące pozasądowych sposobów rozwiązywania sporów (*Mediation in civil cases as form of Alternative Dispute Resolution in Poland*, [w:] *Bratislava Legal Forum 2013: Collection of Papers from the International Scholastic Conference 10th -11th of October 2013*, (editors: D. Cickanova, Z. Illyova, V. Micatek, O. Rudicka), Bratislava: Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2013, ISBN 978-80-7160-365-8, s. 1852- 1860). Z kolei w publikacji pt. *Założenie racjonalnego prawodawcy w kontekście teorii i praktyki prawniczej*, „Aktual’ni problemi

pravoznawstwa”, 2019, nr 20 (4), s. 37- 41, zwracam uwagę na różne aspekty przypisywanej ustawodawcy racjonalności (językowej, aksjologicznej, systemowej, oraz pragmatycznej, gdzie istotną rolę odgrywa tzw. ocena skutków regulacji). Chciałbym też wskazać publikacje, w których analizuję relacje między pozytywistycznym a jusnonaturalnym ujęciem prawa i metodami jego wykładni. Należą do nich: *Filozofia prawa Czesława Martyniaka na tle polemiki z Hansem Kelsenem*, [w:] *Polska myśl prawnicza w XIX i XX wieku*, (red. P. Majer, M. Seroka, K. Wojciechowski) Olsztyn 2012, s. 15-28; *French Jurisprudence and the Dispute over the Method: From Positivist Exegesis to Free Scientific Research*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2021, nr 6 (64), s. 223-235 (współautorstwo z Edytą Sokalską), *Legal interpretation from the perspective of French jurisprudence: from positivist exegesis to free scientific research*, „Review of European and Comparative Law”, 2022, 48 (1), s. 175-189 (współautorstwo z Edytą Sokalską). Należy zaznaczyć, że wskazana tematyka jest domeną teorii prawa, jednak ważna jest również z punktu widzenia doktryn polityczno-prawnych.

Trzeci obszar moich zainteresowań badawczych dotyczy problematyki praw człowieka, którą podjęłam w następujących publikacjach: *Pojęcie, istota oraz geneza wolności i praw człowieka*, [w:] *Wolności i prawa człowieka w konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, (red. Chmaj M.), Wolters Kluwer, Warszawa, 2016, s. 13-31; *Human rights from the philosophical perspective of John Mitchell Finnis (the outline)*, [w:] *L’udské práva včera a dnes: pôvod a význam l’udských práv a ich ochrana v právnej terminologii a praxi: zborník je síhrnom príspevkov z III ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie „Banskobystrická škola právnych dejín, konanej v dňoch 15-16 marca 2017 na pôde Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*, (editors M. Skaloš, M. Turošik), Banská Bystrica: Belianum, 2017, s. 8-20.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Od początku zatrudnienia Uniwersytet Warmińsko-Mazurski jest moim jedynym miejscem pracy. Wszystkie publikacje afiliowane były w macierzystej jednostce naukowej. Pozytywną ocenę mojej aktywności zawodowej potwierdzają: Nagroda II stopnia JM Rektora UWM w Olsztynie za osiągnięcia naukowe przyznana w 2005 r.; Nagroda II stopnia Nagroda JM Rektora za działalność organizacyjną przyznana w 2018 r.; Nagroda

JM Rektora za wyróżniającą się publikacją naukową wydaną w 2020 roku, przyznana w 2021 r.

Podczas pracy naukowej nie ograniczałam się wyłącznie do aktywności w macierzystej jednostce naukowej. Do form tej aktywności można zaliczyć: staże naukowe, członkostwo w organizacjach naukowych i grupach badawczych, uczestnictwo w cyklach konferencji, a także w konferencjach oraz seminariach organizowanych przez inne uczelnie krajowe i zagraniczne, udział w publikacjach naukowych wydawanych przez inne uczelnie.

- staż naukowy w Pontificia Università Gregoriana (23.06.2019 – 08.07.2019);
- wygłoszenie wykładu otwartego (4 godziny): *Solidarity from the perspective of legal theory*, miejsce: Faculty of Law of Tarnopil National Economic University (04.11.2019);
- uczestnictwo w seminarium naukowym: Polish-Slovak Scientific Seminar on Constitutional Models of Relations between State and Church in Poland and Slovak Republic, wygłoszenie wystąpienia pt. Religion and Church in the Polish public sphere oraz udział w dyskusji (28.11.2019);
- członkostwo w Polskim Towarzystwie Prawa Konstytucyjnego;
- udział w międzynarodowej grupie badawczej powstałej przy Faculty of Law Palacky University Olomouc 29.11.2019 r. Celem grupy są komparatystyczne badania dotyczące prawa kanonicznego oraz relacji między państwem i kościołem. Uczestnikami grupy są naukowcy z Republiki Czeskiej, Republiki Słowackiej, Ukrainy i Polski;
- czynny udział w międzynarodowych cyklicznych konferencjach naukowych w latach: 2011, 2012, 2013 „International Conference on Human Rights”; 2015, 2016 „Bratislava Legal Forum”;
- udział w Komitecie Naukowym Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *Sumptus, avaritia, prodigitas. O potrzebie konsumowania, epatowania luksusem oraz zdobywania bogactw* (24.11.2016 r.);
- udział w Komitecie Naukowym Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *Europejskie systemy prawne wobec wyzwań cyfrowych* (07.04.2016 r.);
- udział w Komitecie Naukowym Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *Współczesne kierunki w prawie zobowiązań z perspektywy europejskiej*, (25.04.2017 r.);

- wygłoszenie wykładów otwartych (8 godzin): *The issue of life protection*, miejsce: Faculty of Law of the Palacký University Olomouc (04-05.10.2018 r.);
- opracowanie ekspertyzy pt. „System kształcenia prawników we Francji” w ramach realizacji projektu badawczego realizowanego na podstawie umowy z dnia 9 kwietnia 2018 r. nr DSRiN-I-7211-394/18, współfinansowanego ze środków Funduszu Sprawiedliwości.
- staż naukowy - Ternopil National Economic University Law Faculty - 30 godzin w formie on – line (28.04. -29.04.2022 r.).
- udział w projekcie realizowanym przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Instytut Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji pt. Ryzyko decyzyjne a sędziowski aktywizm interpretacyjny, finansowanego z programu „Nauka dla Społeczeństwa” (10.10.2022 – projekt w toku realizacji).

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę

W ramach pracy dydaktycznej w ciągu całego okresu zatrudnienia prowadziłam zajęcia (wykłady i ćwiczenia) na kierunkach Prawo, Administracja oraz Bezpieczeństwo Wewnętrzne, zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych według następującej specyfikacji:

Na kierunku **Prawo**: Historia doktryn polityczno-prawnych, Powszechna historia państwa i prawa, Współczesne kultury prawne, Prawo porównawcze publiczne, Etyka dla prawników, Mediacje sądowe i pozasądowe, Historia filozofii, Teoria i filozofia prawa, Techniki egzekucji aktów prawnych, Prawoznawstwo.

Na kierunku **Administracja**: Historia myśli ustrojowo-administracyjnej i socjologiczno-ekonomicznej, Techniki negocjacji i mediacji w administracji, Rozwiązywanie konfliktów, Ustroje samorządów w wybranych państwach UE, Samorząd terytorialny w Polsce i na świecie, Historia administracji, Etyka urzędnicza, Podstawy prawoznawstwa, Seminarium magisterskie

Na kierunku **Bezpieczeństwo Wewnętrzne**: Techniki mediacji i negocjacji, Filozofia bezpieczeństwa.

Ponadto uczestniczyłam we **współpracy międzynarodowej** prowadząc wykłady w ramach programu Erasmus + w latach: 2012 (Instituto Politecnico do Cavado e do Ave, Portugalia); 2014 (Universidad de Burgos, Hiszpania); 2015 (Universitat Jaume, Hiszpania); 2016 (Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, Hiszpania); 2018 (Palacký University in Olomouc, Republika Czeska); 2019 (Matej Bel University in Banska Bystrica, Słowacja). Brałam również udział w komitetach organizacyjnych i naukowych krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych (szczegółowa specyfikacja dostępna jest w Wykazie osiągnięć naukowych).

Ważną częścią mojej pracy dydaktycznej jest opieka naukowa nad studentami przygotowującymi prace dyplomowe. Prowadziłam seminarium magisterskie i licencjackie; byłam promotorem ok. 30 prac, a także recenzentem ponad 100 prac dyplomowych.

W latach 2005-2006 oraz 2010-2018 pełniłam funkcję opiekuna naukowego Koła Filozofii Państwa i Prawa „Politea”. W związku z tą działalnością, odbyłam wyjazd dydaktyczny, którego celem był udział w sesji Trybunału Konstytucyjnego oraz spotkanie studentów z sędzią TK prof. dr. hab. Mirosławem Granatem. Przygotowałam także krajowe seminarium naukowe: „Prawne i etyczne aspekty współczesnej medycyny” (19.11.2015 r.). Efektem tego spotkania była publikacja - Prawne i etyczne problemy współczesnej medycyny, red. M. Augustyniak, A. Bauknecht, P. Polaczuk, epubli GmbH, Berlin www.epubli.de, Olsztyn, 2016, ISBN 978-3-7418-3628-2, ss. 253.

Jestem autorką rozdziałów w publikacjach, z których korzystają studenci, zwłaszcza w dydaktyce z obszaru prawa konstytucyjnego: *Pojęcie, istota oraz geneza wolności i praw człowieka*, [w:] *Wolności i prawa człowieka w konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* (red. M. Chmaj); Wolters Kluwer; 2006; ISBN 978-83-7526-825-6; s. 9-27 (kolejne wydania 2008, 2016); *Instytucje demokracji bezpośredniej w Polsce*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne w obliczu wyzwań współczesności*, (red. Z. Witkowski, D. Lis-Staranowicz, M. Serowaniec), Toruń 2021, s.163-190.

W ramach pracy organizacyjnej wykazywałam następujące formy aktywności:

- 1) Funkcja Sekretarza Podyplomowego Studium Samorządu Terytorialnego i Administracji (1996-1999).
- 2) Funkcja Sekretarza Kierunkowej Komisji Rekrutacyjnej (1998-1999).

- 3) Pełnomocnik Dziekana ds. Studentów z Niepełnosprawnością (2012-2018). W związku w tą funkcją odbyłam szereg szkoleń dotyczących specyfiki pracy z osobami dotkniętymi niepełnosprawnością.
- 4) Uczestnictwo w licznych działaniach mających na celu promowanie Wydziału Prawa i Administracji (np. w zespole organizacyjnym Targów Edukacyjnych UWM w Olsztynie).
- 5) Praca w następujących komisjach wydziałowych:
  - Komisja ds. Podwyżki Projakościowej (2014-2015);
  - Komisja Dziekańska ds. Współpracy z Radą Patronacką i uprządkowania studentów (2019-2022);
  - Komisja ds. Badań Naukowych i Statutowych (2018-2019).
- 6) Funkcja Opiekuna I roku Administracji II stopnia na studiach stacjonarnych (2017/2018); Opiekuna I roku Bezpieczeństwa Wewnętrznego II stopnia na studiach stacjonarnych (2019/2020); Opiekuna I roku Administracji pierwszego stopnia na studiach stacjonarnych (2021/2022).
- 7) W latach 2012-2020 brałam udział w pracach Komitetu Głównego oraz w finałowych komisjach kolejnych edycji Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie. We wskazanym czasie pełniłam też funkcję koordynatora eliminacji okręgowych tej Olimpiady.
- 8) W 2016 r. brałam udział w organizacji I Edycji Konkursu Wiedzy z zakresu „Teorii i filozofii prawa” i byłam Przewodniczącą Komisji Konkursowej I i II etapu konkursu.
- 9) Byłam członkiem Komitetu Organizacyjnego w następujących konferencjach:
  - Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Modele sądowej kontroli konstytucyjności prawa*, 14 października 2011 r.
  - III International Scientific Conference *Teaching of Canon Law and Law on Religion in Poland and Abroad*, 24 maja 2018 r.
  - LXII Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego *Zagadnienia praw podstawowych*, 5-6 listopada, 2020 r.
  - Międzynarodowa Konferencja IV Kolokwium Polsko-Litewskie *Challenges Faced by the State and Law in the Era of Covid-19*, 4-5 marca, 2021 r.

- VIII polsko-włoskie kolokwium prawnicze *Zmiany konstytucji we Włoszech i w Polsce z perspektywy historycznej, teoretycznej i praktyki ustrojowej*, 8-11 września 2021 r.

W ramach aktywności związanych z popularyzacją nauki chciałabym wskazać prelekcję pt. *Antykorupcyjne znaczenie kodeksów etyki zawodowej* wygłoszoną w ramach realizacji Programu Antykorupcyjnego Polskiej Służby Celnej (29-30.11.2012 r.). Uczestniczyłam również w projekcie naukowo-artystycznym dotyczącym realizacji filmu o Edwardzie Abramowskim w ramach międzywydziałowej współpracy pod nazwą „Kooperatywa Filozoficzno-Artystyczna” (2015-2016). W związku z tą działalnością wygłosiłam referat na temat idei solidaryzmu Edwarda Abramowskiego oraz prowadziłam panel dyskusyjny w Miejskim Ośrodku Kultury w Olsztynie (28.01.2017 r.).

Zaangażowałam się też w popularyzowanie mediacji, w związku z tym uczestniczyłam w przygotowaniu na Wydziale Prawa i Administracji UWM w Olsztynie Międzynarodowego Dnia Mediacji (25.10.2014 r.), w ramach którego wygłosiłam wystąpienie dotyczące zasad mediacji. Przeprowadziłam także warsztaty dla uczniów szkół średnich pt. *Postępowanie mediacyjne jako jedna z alternatywnych form rozwiązywania sporów* (16.09.2015 r.).

Wielokrotnie prowadziłam zajęcia edukacyjne i warsztatowe z uczniami szkół średnich i podstawowych. W 2006 r. wzięłam udział w programie: „Uczeń szczególnie uzdolniony kierunkowo – filozofia”, w którym prowadziłam 30 godzin warsztatów tematycznych dla uczniów szkół średnich z Olsztyna i województwa warmińsko-mazurskiego, dotyczących państwa i prawa w perspektywie historii myśli europejskiej. W ramach Olszyńskich Dni Nauki prowadziłam następujące zajęcia tematyczne: *Wielka zbrodnia i banalne zło* (24.09.2015 r.); *Czy prawo jest nam potrzebne?* (27.09.2017 r.); *Ile prawdy jest w prawdzie?* (26.09.2019 r.). Poprowadziłam też w zajęcia dla „Fundacji Uniwersytet Dzieci” – 4 godziny warsztatu pt. *Dlaczego muszę chodzić do szkoły? Prawo czy obowiązek?* (16.04.2016 r.).

Chciałabym też zwrócić uwagę na wygłoszony przeze mnie wykład otwarty pt. *Solidarity from the perspective of legal theory*, in Faculty of Law of Tarnopil National Economic University – 4 godziny (04.11.2019 r.).

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

Opieka nad pracą naukową jako promotor pomocniczy rozprawy doktorskiej Bartosza Firleja pt. *Koncepcje polityczno-prawne polskiego solidaryzmu katolickiego okresu międzywojennego*. Otwarcie przewodu doktorskiego 26.04.2019.

Małgorzata Augustyniak

Olsztyn, 14 czerwca 2021 r.

dr Małgorzata Augustyniak
Katedra Prawa Konstytucyjnego i Nauki o Państwie
Wydział Prawa i Administracji
UWM w Olsztynie
ul. Obiży 1, 10-725 Olsztyn
malgorzata.augustyniak@uwm.edu.pl

**Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych,
stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny**

**I . INFORMACJA O OSIĄGNIĘCIACH NAUKOWYCH ALBO ARTYSTYCZNYCH,
O KTÓRYCH MOWA W ART. 219 UST. 1. PKT 2 USTAWY**

1. Monografia naukowa, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2a Ustawy

Małgorzata Augustyniak, *Solidaryzm i idea solidarności we francuskiej myśli polityczno-prawnej przełomu XIX i XX wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2021, ISBN 978-83-8100-270-7, ss. 382.

2. Inne osiągnięcie naukowe

Małgorzata Augustyniak, *Realizacja volonté générale w systemie demokracji przedstawicielskiej – perspektywa rozważań Raymonda Malberga*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4 (56), s. 325-339.

3. Cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy – nie dotyczy
4. Wykaz zrealizowanych oryginalnych osiągnięć projektowych, konstrukcyjnych, technologicznych lub artystycznych, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2c Ustawy – nie dotyczy

II. INFORMACJA O AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ ALBO ARTYSTYCZNEJ

1. Wykaz opublikowanych monografii naukowych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.1).

- 1) Małgorzata Augustyniak, *Mysł społeczno-filozoficzna Edwarda Abramowskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmiński-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2006, ISBN 83-7299-441-2, ss. 266.
- 2) Małgorzata Augustyniak, Paweł Polaczuk, *Typy idealne panowania. Założenia epistemologiczne i metodologiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmiński-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2010, ISBN 978-83-7299-711-1; s. 236.

Mój wkład w powstanie publikacji wskazanej w pkt.: 2 polegał na współudziale w stworzeniu koncepcji opracowania, określeniu celu i przedmiotu badań, zgromadzeniu i analizie literatury przedmiotu oraz innych źródeł, a także częściowym napisaniu i zredagowaniu materiału do druku. Mój udział w przygotowaniu szacuję na 30 %.

2. Wykaz opublikowanych rozdziałów w monografiach naukowych:

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

- 1) Małgorzata Augustyniak, *Znaczenie przeobrażeń ustrojowo-społecznych na gruncie filozofii państwa i prawa*, [w:] Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej: materiały z konferencji naukowej Mierki 26-27 października 2000 r., (red. W. Bednarek, S. Pikulski), Olsztyn 2000, s. 243-251.
- 2) Małgorzata Augustyniak, Joanna Słyszewska, *Działalność lobbystyczna w Polsce – przejaw czy zagrożenie wolności obywatelskich*, [w:] *Ochrona człowieka w świetle prawa Rzeczypospolitej Polskiej: materiały z II Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, Mierki 18-19 października 2001 r., (red. S. Pikulski), Olsztyn 2002, s. 490-501.

Po uzyskaniu stopnia doktora

- 1) Małgorzata Augustyniak., Adam Grabowski A., *The idea of civil society – historical perspective*, [w:], *The Rights to Knowledge and Information in a Heterogenic Society*, B. Sitek, J. J. Szczerbowski, A. W. Bauknecht and A. Kaczyńska (eds.), Cambridge Scholars Publishing 2009, ISBN 978-4438-1390-72009, s. 102-109.

- 2) Małgorzata Augustyniak, *Pojęcie, istota oraz geneza wolności i praw człowieka*, [w:] *Wolności i prawa człowieka w konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* (red. M. Chmaj); Wolters Kluwer; 2006, ISBN 83-7444-315-4, s. 11-33.
- 3) Małgorzata Augustyniak, *Pojęcie, istota oraz geneza wolności i praw człowieka*, [w:] *Wolności i prawa człowieka w konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* (red. M. Chmaj); Wolters Kluwer; 2008; ISBN 978-83-7526-825-6; s. 9-27.
- 4) Małgorzata Augustyniak, *Kultura a rewolucja w ujęciu Gramsciego*, [w:] *Kultura i Myśl Polityczno-Prawna. Materiały z VII Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Doktryn Politycznych i Prawnych Jurata, 28-31 maja 2008*: (red. A. Sylwestrzak, D. Szpoper, A. Michnikowska, P. Dąbrowski); ISBN 978-83-89356-47-5, Sopot 2010; s. 43-51.
- 5) Małgorzata Augustyniak, *Wokół teorii władzy Maxa Webera*, [w:] *Filozofia prawa a praktyka prawnicza*; (red. A. Orłowska, P. Polaczuk, L. Świto); Olsztyn 2010; ISBN 978-83-62383-00-9; s. 215-225
- 6) Małgorzata Augustyniak, *Sprawiedliwość w myśli Arystotelesa*, [w:] *Sprawiedliwość Wybrane koncepcje*; (red. B. Kruszewska, P. Polaczuk, L. Świto); Olsztyn 2010; ISBN 978-83-62383-04-7; s.5-26.
- 7) Małgorzata Augustyniak, Joanna Juchniewicz, *Uczciwość polityka – obowiązek wobec siebie czy wyborców*, [w:] *Moralność i władza jako kategorie myśli politycznej* (red. Justyński Janusz, Madeja Andrzej); Wolters Kluwer, Warszawa 2011; ISBN 978-83-264-1416 -92011; 62-87.
- 8) Małgorzata Augustyniak, *Filozofia prawa Czesława Martyniaka na tle polemiki z Hansem Kelsenem*, [w:] *Polska myśl prawnicza w XIX i XX wieku*, (red. P. Majer, M. Seroka, K. Wojciechowski) Olsztyn 2012; ISBN 978-83-62383-19-1; s. 15-28.
- 9) Małgorzata Augustyniak, *The Issue Of Life Protection – Philosophic And Cultural Perspectives*, [w:] *Wykorzystywanie człowieka w XX I XXI wieku*, (red. B. Sitek, G. Dammacco, D. Barańska, K. Naumowicz, K. Zaworska) Olsztyn 2012, ISBN 978-83-62383-18-4; s. 95-108;
- 10) Małgorzata Augustyniak, *Rola przebaczenia w polityce*, [w:] *Fides et bellum. Księga poświęcona Pamięci Księdza Biskupa, Profesora, Generała śp, Tadeusza Płoskiego* (red. B. Sitek, T. Jasudowicz, M. Seroka) Olsztyn 2012, ISBN 978-83-62383-32-0, t. II, s. 386-404.
- 11) Małgorzata Augustyniak, Paweł Polaczuk, *Kilka uwag o problemie ciała i cielesności*, [w:] *Podmiotowość w prawie*, (red. B. Sitek, M. Szwejkowska) Olsztyn 2012, ISBN 978-83-62383-28-3, s. 151-167.

- 12) Małgorzata Augustyniak, *Two Concepts of forgiveness according to Hannah Arendt*, [w:] *Communication as a Measure of Protection and Limitation of Human Rights. Information in Relation to Human Rights*, (editors: L. Dufalova, K. Lenhartova, V. Micatek, D. Cickanova, J. Sombati, M. Janeckova), Bratislava: Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2013, s. 11-21.
- 13) Małgorzata Augustyniak, *The doctrine of integration of Jean Monnet*, [w:] *Europe of Founding: Investment in common future*, (red. M. Sitek, G. Dammacco, A. Ukleja, M. Wójcicka) Olsztyn 2013, ISBN 978-83-622383-40-5, s. 55-64.
- 14) Małgorzata Augustyniak, *Machiavelli – rozważania o administracji i rządzeniu*, [w:] *Dzieje biurokracji* (red. T. Bykowa, A. Górak, G. Smyk), t. V, Toruń 2013, ISBN 978-83-6060-51-0, s. 85-102.
- 15) Małgorzata Augustyniak, Urszula Szymańska, *The human right to clean environment – philosophical and legal considerations*, [w:] *The rule of law and human rights*, Kijów 2013, brak ISBN, s. 35-43.
- 16) Małgorzata Augustyniak, *Fenomeny społeczeństwa konsumpcyjnego w filozofii Hannah Arendt*, [w:] *Ochrona konsumenta w prawie polskim i Unii Europejskiej*, (red. M. Królikowska-Olczak, B. Pachuca-Smulska), Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, ISBN: 978-83-255-6222-9, s. 1-12.
- 17) Małgorzata Augustyniak, *Prawo do korzystania z wody jako warunek życia – kulturowe uwarunkowania aksjologiczne*, [w:] *Uniwersalny i regionalny wymiar praw człowieka*, (red. J. Jaskiernia), Warszawa 2014, ISBN 978-83-7666-2295, t. 3, s. 142-160.
- 18) Małgorzata Augustyniak, *Spółeczeństwo obywatelskie jako podłoże funkcjonowania organizacji pozarządowych*, [w:] *Działalność organizacji pozarządowych – 10 lat doświadczeń*, (red. P. Majer, M. Falej, U. Szymańska), Olsztyn 2014, ISBN 978-83-6283-53-5; s. 11-27.
- 19) Małgorzata Augustyniak, Marcin Kowalczyk, *Nowoczesny system konsultacji społecznych w praktyce polskiej administracji*, [w:] *Władza w prawie*, (red. P. Majer, M. Kowalczyk), Olsztyn 2014, s. 37- 48.
- 20) Małgorzata Augustyniak, Marcin Kowalczyk, *Wolność i władza w myśli politycznej Hannah Arendt*, [w:] *Władza w prawie*, (red. P. Majer, M. Kowalczyk), Olsztyn 2014, s. 135-148.
- 21) Małgorzata Augustyniak, *Mediation in civil cases as form of Alternative Dispute Resolution in Poland*, [w:] *Bratislava Legal Forum 2013: Collection of Papers from the International Scholastic Conference 10 th -11 th of October 2013*, (editors: D.

- Cickanova, Z. Illyova, V. Micatek, O. Rudicka), Bratislava: Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2013, ISBN 978-80-7160-365-8, s. 1852- 1860.
- 22) Małgorzata Augustyniak, *Wpływ cyberprzestrzeni na kierunki przemian społecznych w przewidywaniach Alvina Tofflera*, [w:] *Współczesne społeczeństwo w wirtualnej rzeczywistości - wielość szans i dylematów*, (red. Z. Dacko-Pikiewicz, M. Walancik), Kraków 2014, ISBN 978-83-7850-734-5, s. 30-44.
- 23) Małgorzata Augustyniak, *Znaczenie dialogu społecznego we współczesnym państwie*, [w:] *Państwo dobrze urządzone*, (red. J. Zieliński), Gdańsk 2015, ISBN 978-83-89762-67-2, s. 87-101.
- 24) Małgorzata Augustyniak, *Nowe technologie w funkcjonowaniu polskiej administracji*, [w:] *Dzieje biurokracji*, (red. T. Bykowska, A. Górak, G. Smyk), t. VI, Lublin 2013, s. 61-70.
- 25) Małgorzata Augustyniak, *Public consultations as One of the Aspects of Democracy*, [w:] *Bratislava Legal Forum 2015: Collection of Papers from the International Scholastic Conference 09 th -10 th of October 2015*, (editors: D. Cickanova, Z. Illyova, V. Micatek), Bratislava 2015, ISBN 978-80-7160-411-2, s. 1115- 1124.
- 26) Małgorzata Augustyniak, *W drodze do urzędowego uzgadniania płci – kilka uwag*, [w:] *Prawne i etyczne problemy współczesnej medycyny*, (red. P. Polaczuk, M. Augustyniak, A. Bauknecht), epubli GmbH, Berlin www.epubli.de, Olsztyn, 2016, ISBN 978-3-7418-3628-2, s. 229- 240.
- 27) Małgorzata Augustyniak, *Partycypacja społeczna w samorządzie terytorialnym*, [w:] *Organizacje pozarządowe a samorząd 25 lat doświadczeń*, (red. U. Szymańska, P. Majer, M. Falej), Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2016, ISBN 978-83-62383-80-1, s.11-19.
- 28) Małgorzata Augustyniak, *Pojęcie, istota oraz geneza wolności i praw człowieka*, [w:] *Wolności i prawa człowieka w konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, (red. M. Chmaj), Wolters Kluwer, Warszawa, 2016, ISBN 978-83-8092-096-5, s. 13-31.
- 29) Małgorzata Augustyniak, *The Influence of Civilization Changes on Legal Cultures in the Reception of the Chosen Representatives of Political and Philosophical Thought*, [w:] *Bratislava Legal Forum 2016: Collection of Papers from the International Scholastic Conference 21 th -22 th of October 2016*, (editors: D. Ěičánová, I. Hapěová, V. Miěátek), Bratislava: Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2016, s. 81-89.

- 30) Małgorzata Augustyniak, *Human rights from the philosophical perspective of John Mitchell Finnis (the outline)*, [w:] *L'udské práva včera a dnes: pôvod a význam l'udských práv a ich ochrana v právnej terminologii a praxi: zborník je síhrom príspevkov z III ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie „Banskobystrická škola právnych dejín, konanej v dňoch 15-16 marca 2017 na pôde Právnickej faculty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*, (editors M. Skaloš, M. Turošik), Banska Bystrica: Belianum, 2017, s. 8-20.
- 31) Małgorzata Augustyniak, *Instytucje demokracji bezpośredniej w Polsce*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne w obliczu wyzwań współczesności*, (red. Z. Witkowski, D. Lis-Staranowicz, M. Serowaniec), Toruń 2021, s. 163-190.

Mój wkład w powstanie publikacji wskazanych w punktach: 1, 7, 11, 15, 19, 20 polegał ma współudziale w stworzeniu koncepcji opracowania, określeniu celu i przedmiotu badań, zgromadzeniu i analizie literatury przedmiotu oraz innych źródeł, a także na częściowym napisaniu i zredagowaniu materiału do druku. Mój udział w przygotowaniu szacuję na 50 %.

3. Informacja o członkostwie w redakcjach naukowych monografii.

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

- 1) *Prawo wyborcze Rzeczypospolitej Polskiej i problemy akcesji Polski do Unii Europejskiej: materiały XLIV Ogólnopolskiej Konferencji Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego*, Olsztyn 25-17 kwietnia 2002, red. Andrzej Sylwestrzak, Małgorzata Augustyniak, Joanna Juchniewicz, Tomasz Podlejski, Stanisław Bułajewski, Dobrochna Ossowska, Marcin Dąbrowski, Olsztyn 2003, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, s. 3-202.

Po uzyskaniu stopnia doktora:

- 1) *Prawne i etyczne problemy współczesnej medycyny*, red. Małgorzata Augustyniak, Aleksander Bauknecht, Paweł Polaczuk, epubli GmbH, Berlin www.epubli.de, Olsztyn, 2016, s. 7-263, ISBN 978-3-7418-3628-2, s. 253.

4. Wykaz opublikowanych artykułów w czasopismach naukowych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.2).

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

- 1) Małgorzata Augustyniak, *Normy prawne i moralne wobec zasad sprawiedliwości*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie”, Nauki Prawne, 1998, z. I, s. 22-29.
- 2) Małgorzata Augustyniak, *Ochrona środowiska w ujęciu holistycznym*, „Ochrona Środowiska. Przegląd”, 2001, nr 3, s. 20-28.

Po uzyskaniu stopnia doktora:

- 1) Małgorzata Augustyniak, *Prawidłowości rozwoju społecznego w myśli politycznej Edwarda Abramowskiego*, „Studia Prawnoustrojowe” 2005, nr 5, s. 147-168.
- 2) Małgorzata Augustyniak, *Prawa jednostki a dobro wspólne – powracający dylemat*, „Studia Prawnoustrojowe” 2009 nr 9, s. 77-93.
- 3) Małgorzata Augustyniak, *Zrozumieć społeczeństwo obywatelskie – wybrane zagadnienia*, „Zeszyty naukowe Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku” 2009, vol. 38, s. 7-30.
- 4) Małgorzata Augustyniak, *Max Weber o władzy i odpowiedzialności w polityce*, „Studia Prawnoustrojowe” 2010, nr 11, s. 39-54.
- 5) Małgorzata Augustyniak, *Arendtowska recepcja filozofii moralnej Sokratesa*, „Studia Prawnoustrojowe” 2011, nr 13, s. 47-59.
- 6) Małgorzata Augustyniak, *Człowiek w przestrzeni publicznej w filozofii Hannah Arendt*, „Humanistyka i Przyrodoznawstwo”, 2011 nr 17, s. 243-258.
- 7) Małgorzata Augustyniak, *Sokrates wobec powinności moralnej i prawnej*, „Jurnal of Modern Science” 2012, t. 1, s. 205-221.
- 8) Małgorzata Augustyniak, Marcin Kazimierczuk, *Antykorupcyjne znaczenie etyki zawodowej – perspektywa teoretyczna*, „Jurnal of Modern Science” 2012, t. 4, s. 31-48.
- 9) Małgorzata Augustyniak, Marcin Kazimierczuk, *Postrzeganie zjawiska korupcji przez urzędników administracji publicznej*, „Jurnal of Modern Science” 2012, t. 4, s. 323-334.
- 10) Małgorzata Augustyniak, Edyta Sokalska, *The Function of Law in Political and Social Conditions of Pluralism in the Reception of Hannah Arendt*, „Studia Prawnoustrojowe” 2014, nr 25, s. 65-88.
- 11) Małgorzata Augustyniak, *Wielość i równość jako kategorie myśli politycznej Hannah Arendt*, „Studia Prawnoustrojowe” 2013, nr 22, s. 265-268.

- 12) Małgorzata Augustyniak, *Konflikty społeczne w przewidywaniach Alvina Tofflera*, „Studia Prawnoustrojowe” 2014, nr 26, s. 11-25.
- 13) Małgorzata Augustyniak, *Dobro wspólne w europejskiej tradycji doktrynalnej – kilka uwag*, „Studia Prawnoustrojowe” 2018, nr 41, s. 441-449.
- 14) Małgorzata Augustyniak, *Założenie racjonalnego prawodawcy w kontekście teorii i praktyki prawniczej*, „Aktual’ni problemami pravoznawstwa”, 2019, nr 20 (4), s. 37- 41.
- 15) Małgorzata Augustyniak, *Realizacja volonté générale w systemie demokracji przedstawicielskiej – perspektywa rozważań Raymonda Malberga*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 4 (56), s. 325-339.
- 16) Małgorzata Augustyniak, Dorota Lis-Staranowicz, *Wstęp*, „Przegląd Konstytucyjny”, 2020, nr 4, s. 5-7.
- 17) Małgorzata Augustyniak, *Sprawozdanie: Międzynarodowa Konferencja IV Kolokwium Polsko-litewskie nt: Challenges Faced by the State and Law in the Rea of Covid-19, 4-5 marca 2021 r.*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2021, nr 63 (5), s. 569-572.
- 18) Małgorzata Augustyniak, Edyta Sokalska, *French Jurisprudence and the Dispute over the Method: From Positivist Exegesis to Free Scientific Resarch*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2021, nr 6 (64), s. 223-235.
- 19) Małgorzata Augustyniak, Elżbieta Zębek, Marcin Kowalczyk, *An interdisciplinary approach to envirommental protection: legal, economic, technological, and philosophical considerations*, „Jurnal of Morem Science”, 2021, nr 2 (47), s. 497-520.
- 20) Małgorzata Augustyniak, Edyta Sokalska, *Legal interpretation from the perspective of French jurisprudence: from positivist exegesis to free scientific research*, „Review of European and Comparative Law”, 2022, 48 (1), s. 175-189.
- 21) Małgorzata Augustyniak, *Model edukacji prawniczej we Francji – historia i współczesność*, „Prawo i więź”, 2022 (artykuł przyjęty do druku – zaświadczenie załączone do Wykazu osiągnięć naukowych)

Mój wkład w powstanie publikacji wskazanych w punktach: 8, 9, 10, 16, 18, 20 polegał ma współudziale w stworzeniu koncepcji opracowania, określeniu celu i przedmiotu badań, zgromadzeniu i analizie literatury przedmiotu i innych źródeł oraz częściowym napisaniu i zredagowaniu materiału do druku. Mój udział w przygotowaniu szacuję na 50 %.

Mój wkład w powstanie publikacji wskazanej w pkt. 19 polegał ma współudziale w stworzeniu koncepcji opracowania, określeniu celu i przedmiotu badań, zgromadzeniu i analizie odpowiednich aktów prawnych i innych źródeł, a także literatury przedmiotu oraz

częściowym napisaniu i zredagowaniu materiału do druku. Mój udział w przygotowaniu szacuję na 33 %.

5. **Wykaz osiągnięć projektowych, konstrukcyjnych, technologicznych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.3). – nie dotyczy**
6. **Wykaz publicznych realizacji dzieł artystycznych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.3). – nie dotyczy**
7. **Informacja o wystąpieniach na krajowych lub międzynarodowych konferencjach naukowych lub artystycznych, z wyszczególnieniem przedstawionych wykładów na zaproszenie i wykładów plenarnych:**

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

- 1) Małgorzata Augustyniak, *Znaczenie przeobrażeń ustrojowo-społecznych na gruncie filozofii państwa i prawa*, referat wygłoszony podczas I Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Mierki 26-27 października 2000 r.
- 2) Małgorzata Augustyniak, *Działalność lobbystyczna w Polsce – przejaw czy zagrożenie wolności obywatelskich*, referat wygłoszony podczas II Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Ochrona człowieka w świetle prawa Rzeczypospolitej Polskiej” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Mierki 18-19 października 2001 r.

Po uzyskaniu stopnia doktora:

- 1) Małgorzata Augustyniak, *Kultura a rewolucja w ujęciu Gramsciego*, referat wygłoszony podczas VII Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Doktryn Politycznych i Prawnych „Kultura i myśl polityczno-prawna” organizowanego przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, Jurata 28-31 maja 2008 r.
- 2) Małgorzata Augustyniak, *Uczciwość polityka – obowiązek wobec siebie czy wyborców*, referat wygłoszony podczas IX Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Doktryn Politycznych i Prawnych, „Moralność i władza jako kategorie w myśli politycznej” organizowanego przez Wydział Prawa i Administracji UMK w Toruniu, Toruń 24-26 września 2009 r.

- 3) Małgorzata Augustyniak, *Wokół teorii władzy Maxa Webera*, referat wygłoszony podczas IV Zjazdu Młodych Filozofów i Teoretyków Prawa „Filozofia prawa a praktyka prawnicza” zorganizowanego przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie; Olsztyn 19-21 czerwca 2009 r.
- 4) Małgorzata Augustyniak, *Problem ochrony życia w perspektywie kulturowej oraz filozoficznej*, referat wygłoszony podczas International Conference on Human Rights „Exploitation of Human Being in XX and XXI Century” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Olsztyn 3-4 czerwca 2011 r.
- 5) Małgorzata Augustyniak, *Filozofia prawa Czesława Martyniaka na tle polemiki z Hansem Kelsenem*, referat wygłoszony podczas International Conference „Polish lawyers all over the world” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Olsztyn 9-11 września 2011 r.
- 6) Małgorzata Augustyniak, *Rola przebaczenia w polityce*, referat wygłoszony podczas Konferencji naukowej poświęconej pamięci Księdza Biskupa, Generała śp, Tadeusza Płoskiego, „Fides et bellum” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Olsztyn 19 kwietnia 2012 r.
- 7) Małgorzata Augustyniak, *Prawo do korzystania z wody jako warunek życia – kulturowe uwarunkowania aksjologiczne*, referat wygłoszony podczas Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Uniwersalny i regionalny wymiar praw człowieka” organizowanej przez Instytut Ekonomii i Administracji Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Komisję Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP, Warszawa 22-23 kwietnia 2013 r.
- 8) Małgorzata Augustyniak, *Machiavelli - rozważania o administracji*, referat wygłoszony podczas V Międzynarodowego Sympozjum Dziejów Biurokracji zorganizowanego przez Wydział Prawa i Administracji UMK w Toruniu, Wydział Humanistyczny UMCS w Lublinie, Toruń 21-24 czerwca 2012 r.
- 9) Małgorzata Augustyniak, *Two concepts of forgiveness in terms of Hannah Arendt*, referat wygłoszony podczas XII International Conference on Human Rights „Communication as a Measure of Protection and Limitation of Human Rights” zorganizowanej przez Faculty of Law of the Comenius University in Bratislava, Bratysława 1-2 czerwca 2012 r.
- 10) Małgorzata Augustyniak, *Fenomeny społeczeństwa konsumpcyjnego w filozofii Hannah Arendt*, referat wygłoszony podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej

„Konsument w świecie reklamy” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Olsztyn 13 marca 2013 r.

- 11) Małgorzata Augustyniak, *The human right to clean environment – philosophical and legal considerations*, referat wygłoszony podczas International Conference „The rule of law and human right” organizowanej przez National University of Kyiv – Mohyla Academy, Kijów 17-19 maja 2013 r.
- 12) Małgorzata Augustyniak, *The doctrine of integration of Jean Monnet*, referat wygłoszony podczas 13 th International Conference on Human Rights „Europe of Founding Fathers: Investment in common future” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Ełk 31 maja – 1 czerwca 2013 r.
- 13) Małgorzata Augustyniak, *Organizacje pozarządowe jako fundament społeczeństwa obywatelskiego – ujęcie doktrynalne*, referat wygłoszony podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Działalność organizacji pozarządowych – 10 lat doświadczeń pod rządami ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariatu” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Olsztyn 21-22 czerwca 2013 r.
- 14) Małgorzata Augustyniak, *Macht und Medien. Wanlungstendenzen*, referat wygłoszony podczas Internationale Konferenz „Macht Medien Mitteleuropa Dimensionen der Macht und Mediales Spektakel” organizowanej przez Andrassy Universität Budapest, Buszpeszt 18-19 września 2013 r.
- 15) Małgorzata Augustyniak, *The Function of Law in Political and Social Conditions of Pluralism in the Reception of Hannah Arendt*, referat wygłoszony podczas International Conference IV Encuentro Hispano-Polaco de Derecho Romano „El Derecho como herramienta catalizadora de la convivencia y la tolerancia. Desde la perspectiva romanística hasta la actualidad” organizowanej przez Universitat Jaume I de Castellón, Castellon 21 maja 2013 r.
- 16) Małgorzata Augustyniak, *Mediacja w polskim systemie prawnym*, referat wygłoszony podczas International Conference IV Encuentro Hispano-Polaco de Derecho Romano *Regulae iuris nel diritto romano di uso attuale*” organizowanej przez Universitat Jaume I de Castellón i UWM w Olszynie, Olsztyn 23 maja 2014 r.
- 17) Małgorzata Augustyniak, *Etyczno-prawne aspekty opieki terminalnej*, referat wygłoszony podczas X Polskiego Zjazdu Filozoficznego zorganizowanego przez Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 15-19 września 2015 r.
- 18) Małgorzata Augustyniak, *Znaczenie dialogu społecznego we współczesnym państwie*, referat wygłoszony podczas Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego „Państwo

- dobrze urządzone” zorganizowanego przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Olsztyn 19 listopada 2015 r.
- 19) Małgorzata Augustyniak, *Prawne i etyczne aspekty opieki paliatywnej – kilka uwag*, referat wygłoszony podczas Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego „Prawne i etyczne aspekty współczesnej medycyny” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Olsztyn 19 listopada 2015 r.
- 20) Małgorzata Augustyniak, *Public Consultations as One of the Aspects of Democracy*, referat wygłoszony podczas International Conference „Bratislava Legal Forum 2015” organizowanej przez Faculty of Law Comenius University in Bratislava, Bratysława 9-10 października 2015 r.
- 21) Małgorzata Augustyniak, *Nowoczesne technologie w praktyce polskiej administracji*, referat wygłoszony podczas VI Międzynarodowego Sympozjum Dziejów Biurokracji zorganizowanego przez Wydział Prawa i Administracji UMK w Toruniu, Wydział Humanistyczny UMCS w Lublinie, Kazimierz Dolny 26-27 września 2015 r.
- 22) Małgorzata Augustyniak, *Partycypacja społeczna w samorządzie terytorialnym*, referat wygłoszony podczas III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Działalność organizacji pozarządowych – 25 lat doświadczeń” organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji UWM w Olszynie, Olsztyn 23 października 2015 r.
- 23) Małgorzata Augustyniak, *The Influence of Civilization Changes on Legal Cultures in the Reception of the Chosen Representatives of Political and Philosophical Thought*, referat wygłoszony podczas International Conference „Bratislava Legal Forum 2016” organizowanej przez Faculty of Law Comenius University in Bratislava, Bratysława 21-22 października 2016 r.
- 24) Małgorzata Augustyniak, *On the way to rectify gender*, referat wygłoszony podczas International Scientific Conference „Civil law concepts and their historical reflection in the light of modern codifications” organizowanej przez Faculty of Law Matej Bel University in Banská Bystrica, Banská Bystrica 17-18 marca 2016 r.
- 25) Małgorzata Augustyniak, *Human Rights from Historical and Philosophical Perspective*, referat wygłoszony podczas International Scientific Conference „Human Rights Yesterday and Today” organizowanej przez Faculty of Law Matej Bel University in Banská Bystrica, Banská Bystrica, Banská Bystrica 15-16 marca 2017 r.
- 26) Małgorzata Augustyniak, *Natural law in neothomistic philosophy of John M. Finnis*, referat wygłoszony podczas II Conferenza Accademica Internazionale „L’insegnamento

- del diritto canonico ed ecclesiastico in Polonia e all'estero" organizowanej przez Pontificia Università Gregoriana di Roma, Rzym 23 maja 2017 r.
- 27) Małgorzata Augustyniak, *Moral and religious authority in the reception of Hannah Arendt*, referat wygłoszony podczas III Conferenza Accademica Internazionale „L'insegnamento del diritto canonico ed ecclesiastico in Polonia e all'estero" organizowanej przez Pontificia Università Gregoriana di Roma, Rzym 24 maja 2018 r.
- 28) Małgorzata Augustyniak, *The Development of Heretical Movements in the 11th Century*, referat wygłoszony podczas IV Conferenza Accademica Internazionale „L'insegnamento del diritto canonico ed ecclesiastico in Polonia e all'estero" organizowanej przez Pontificia Università Gregoriana di Roma, Rzym 29 maja 2019 r.
- 29) Małgorzata Augustyniak, *The principles of a rational legislator in the context of the theory and practice of law*, referat wygłoszony podczas International Scientific Conference „Tendencies of Reforming the Legal System of Ukraine and Countries of the World: Legal, Psychological and Socio-Cultural Aspects" organizowanej przez Ternopil National Economic University Law Faculty, Tarnopol 5-6 listopada 2019 r.
- 30) Małgorzata Augustyniak, *The relations between the Church and state in the Polish constitutions -historical perspective*, referat wygłoszony podczas Polish-Czech Scientific Seminar on Religion in the Public Sphere of Life in Poland and Czech Republic zorganizowanego przez Faculty of Law of Palacký University Olomouc, Olomouc 29-30 listopada 2019 r.
- 31) Małgorzata Augustyniak, *Religion and Church in the Polish public sphere*, referat wygłoszony podczas Polish-Slovak Scientific Seminar on Constitutional Models of Relations between State and Church in Poland and Slovak Republic organizowanego przez Faculty of Law Trnava University in Trnava, Trnava 28 listopad 2019 r.
- 32) Małgorzata Augustyniak, *The assumption of the rational legislator as an element of the constitutional legal culture*, referat wygłoszony podczas VII polsko-włoskiego kolokwium prawniczego „Zmiany konstytucji we Włoszech i w Polsce z perspektywy historycznej, teoretycznej i praktyki ustrojowej" organizowanej przez Wydział Prawa i Administracji w UWM w Olsztynie oraz Wydział Prawa i Administracji UMK w Toruniu, Mrągowo 8-11 września 2021 r.
- 33) Małgorzata Augustyniak, *Konsensualna teoria prawdy jako element legitymizacji działań prawodawczych – ujęcie Jürgena Habermasa*, referat wygłoszony podczas Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Komunikacja jako czynnik transparentności w interakcjach społecznych: wymiar psychologiczny, historyczny, prawny, ekonomiczny

i polityczny.” organizowanej przez Ternopil National Economic University Law Faculty, 28.04.2022 r.

8. Informacja o udziale w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych lub międzynarodowych, z podaniem pełnionej funkcji.

- 1) Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Modele sądowej kontroli konstytucyjności prawa”, 14 października 2011 r. – członkostwo w Komitecie Organizacyjnym
- 2) Ogólnopolskie Seminarium Naukowe „Prawne i etyczne aspekty współczesnej medycyny”, Olsztyn 19 listopada 2015 r. - Przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego
- 3) III International Scientific Conference „Teaching of Canon Law and Law on Religion in Poland and Abroad”, 24 maja 2018 r. - członkostwo w Komitecie Organizacyjnym
- 4) Ogólnopolskie Seminarium Naukowe „Prawne i etyczne aspekty współczesnej medycyny”, Olsztyn 19 listopada 2015 r. - Przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego
- 5) Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Sumptus, avaritia, prodigitas. O potrzebie konsumowania, epatowania luksusem oraz zdobywania bogactw”, 24.11.2016 r. - członkostwo w Komitecie Organizacyjnym
- 6) Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Europejskie systemy prawne wobec wyzwań cyfrowych”, 07.04.2016 r. - członkostwo w Komitecie Organizacyjnym
- 7) Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Współczesne kierunki w prawie zobowiązań z perspektywy europejskiej”, 25.04.2017 r. - członkostwo w Komitecie Organizacyjnym
- 8) LXII Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego „Zagadnienia praw podstawowych”, 5-6 listopada, 2020 r. - członkostwo w Komitecie Organizacyjnym
- 9) Międzynarodowa Konferencja IV Kolokwium Polsko-Litewskie „Challenges Faced by the State and Law in the Era of Covid-19”, 4-5 marca, 2021 r. - członkostwo w Komitecie Organizacyjnym
- 10) VIII polsko-włoskie kolokwium prawnicze „Zmiany konstytucji we Włoszech i w Polsce z perspektywy historycznej, teoretycznej i praktyki ustrojowej”, 8-11 września 2021 r. - członkostwo w Komitecie Organizacyjnym

9. Informacja o uczestnictwie w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, z podziałem na projekty zrealizowane i będące w toku realizacji, oraz z uwzględnieniem informacji o pełnionej funkcji w ramach prac zespołów.

1) Projekt zrealizowany:

Opracowanie ekspertyzy pt. „System kształcenia prawników we Francji” w ramach realizacji projektu badawczego realizowanego na podstawie umowy z dnia 9 kwietnia 2018 r. nr DSRiN-I-7211-394/18, współfinansowanego ze środków Funduszu Sprawiedliwości.

2) Projekt w toku realizacji

Wykonawca-ekspert w projekcie realizowanym przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Instytut Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji pt. *Ryzyko decyzyjne a sędziowski aktywizm interpretacyjny*, finansowanego z programu „Nauka dla Społeczeństwa” (kierownik projektu dr hab. Artur Kotowski, prof. ucz.)

10. Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych wraz z informacją o pełnionych funkcjach.

1) Polskie Towarzystwo Prawa Konstytucyjnego - członkostwo

11. Staż

1) Staż naukowy na Pontificia Universita Gregoriana od 23.06.2019 do 08.07.2019 r.

2) Staż naukowy na Ternopil National Economic University Law Faculty (30 godzin w formie on – line) od 28.04.2022 do 29.04.2022 r.

12. Członkostwo w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism wraz z informacją o pełnionych funkcjach (np. redaktora naczelnego, przewodniczącego rady naukowej, itp.).

- brak

13. Informacja o recenzowanych pracach naukowych lub artystycznych, w szczególności publikowanych w czasopismach międzynarodowych

- 1) Recenzja tekstu *Wstęp do badań nad estetyzacją polityki. O kondycji ludzkiej według Hannah Arendt* przygotowana dla Redakcji czasopisma „Civitas”. Studia z filozofii polityki” – październik 2019 r.

14. Informacja o uczestnictwie w programach europejskich lub innych programach międzynarodowych

Wykłady przeprowadzone w ramach programu Erasmus:

- 1) Instituto Politecnico do Cavado e do Ave, Portugalia – 07-11 maja 2012 r.
- 2) Faculty of Law of Universidad de Burgos, Hiszpania 13-20 maja 2014 r.
- 3) Faculty of Law of Universitat Jaume, Hiszpania 21-28 kwietnia 2015 r.
- 4) Faculty of Law of Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, Hiszpania 20-25 maja 2016 r.
- 5) Faculty of Law of the Palacký University in Olomouc, Republika Czeska 14.05.2018 – 17.05.2018 r.
- 6) Faculty of Law of the Matej Bel University in Banská Bystrica, Słowacja 23-26 kwietnia 2019 r.

15. Informacja o udziale w zespołach badawczych realizujących projekty inne niż określone w pkt. II.9.

- 1) Udział w międzynarodowej grupie badawczej powstałej przy Faculty of Law Palacky University Olomouc 29.11.2019 r. Celem grupy są komparatystyczne badania dotyczące prawa kanonicznego oraz relacji między państwem i kościołem. Uczestnikami grupy są naukowcy z Republiki Czeskiej, Republiki Słowackiej, Ukrainy i Polski.

16. Informacja o uczestnictwie w zespołach oceniających wnioski o finansowanie badań, wnioski o przyznanie nagród naukowych, wnioski w innych konkursach mających charakter naukowy lub dydaktyczny.

- 1) Praca w Komisji ds. badań statutowych na WPiA UWM w Olsztynie (2018-2019). Do kompetencji Komisji należała m.in. ocena kosztorysów wydatków przygotowywanych dla konkretnych tematów badawczych pod kątem ich zgodności z wymaganiami wynikającymi z obowiązujących przepisów uczelnianych i zasad

wydziałowych; odbiór tematów badawczych, w ramach którego następuje ocena zgodności wydatków z obowiązującymi przepisami uczelnianymi i zasadami wydziałowymi, zgodności faktycznych wydatków z kosztorysem wydatków oraz zakresem tematu badawczego oraz wskazanych w nim zadań badawczych; przeprowadzanie rocznej oceny pod względem formalnym i merytorycznym złożonych wniosków o finansowanie tematów badawczych.

III INFORMACJA O WSPÓLPRACY Z OTOCZENIEM SPOŁECZNYM I GOSPODARCZYM

1. Wykaz dorobku technologicznego – *nie dotyczy*

2. Informacja o współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym

- 1) Przeprowadzenie cyklu warsztatów tematycznych dotyczących państwa i prawa w perspektywie historii myśli europejskiej z młodzieżą szkół średnich i gimnazjów z Olsztyna i terenu województwa warmińsko-mazurskiego prowadzoną w ramach programu: *Uczeń szczególnie uzdolniony kierunkowo – filozofia*, realizowanego przez UWM w Olsztynie. Ideą programu było poszerzanie uczniowskich zainteresowań, zainspirowanie do własnych poszukiwań i nowatorskie podejście do przekazywanej wiedzy. Zajęcia odbywały się od stycznia do czerwca 2006 r.
- 2) Przeprowadzenie wykładu *Antykorupcyjne znaczenie kodeksów etyki zawodowej w zorganizowanej przez Izbę Celną w Olsztynie Konferencję Służb Mundurowych Warmii i Mazur „Razem zwalczajmy korupcję”* (29-30 listopada 2012 r. w Łańsku k. Olsztyna) ramach realizacji *Programu Antykorupcyjnego Polskiej Służby Celnej 2010 – 2013+*.
- 3) Praca przy organizacji Międzynarodowego Dnia Mediacji (25.10.2014 r.), w ramach którego wygłosiłam wystąpienie dotyczące zasad mediacji.
- 4) Poprowadzenie warsztatów dla uczniów szkół średnich pt. *Postępowanie mediacyjne jako jedna z alternatywnych form rozwiązywania sporów* (16.09.2015 r.).
- 5) Przeprowadzenie warsztatów na temat: *Dlaczego muszę chodzić do szkoły? Prawo czy obowiązek?* w ramach współpracy z „Fundacją Uniwersytet Dzieci” (16.04.2016 r.)
- 6) Przeprowadzenie zajęć tematycznych w ramach Olszyńskich Dni Nauki: *Wielka zbrodnia i banalne zło* (24.09.2015 r.); *Czy prawo jest nam potrzebne?* (27.09.2017 r.); *Ile prawdy jest w prawdzie?* (26.09.2019 r.).

- 7) Udział w projekcie realizowanym przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Instytut Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji pt. Ryzyko decyzyjne a sędziowski aktywizm interpretacyjny, finansowanego z programu „Nauka dla Społeczeństwa” (10.10.2022 r. -projekt w toku realizacji)
3. **Uzyskane prawa własności przemysłowej, w tym uzyskane patenty, krajowe lub zagraniczne – *nie dotyczy***
  4. **Informacja o wdrożonych technologiach – *nie dotyczy***
  5. **Informacja o wykonanych ekspertyzach lub innych opracowaniach wykonanych na zamówienie instytucji publicznych lub przedsiębiorców:**
    - 1) Opracowanie ekspertyzy pt. „System kształcenia prawników we Francji” w ramach realizacji projektu badawczego realizowanego na podstawie umowy z dnia 9 kwietnia 2018 r. nr DSRiN-I-7211-394/18, współfinansowanego ze środków Funduszu Sprawiedliwości.
  6. **Informacja o udziale w zespołach eksperckich lub konkursowych:**
    - 1) Przewodnicząca Komisji konkursowej w Konkursie Wiedzy z zakresu „Teorii i filozofii prawa” organizowanego przez WPiA UWM w Olsztynie w styczniu 2015 r.
    - 2) Członek Komitetu Głównego Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie (2012-2020).
    - 3) Członek Finałowej Komisji Konkursowej XIV Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie kwiecień 2012 r.
    - 4) Członek Finałowej Komisji Konkursowej XV Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie kwiecień 2013 r.
    - 5) Członek Finałowej Komisji Konkursowej XVI Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie marzec 2014 r.
    - 6) Członek Finałowej Komisji Konkursowej XVII Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie marzec 2015 r.
    - 7) Członek Finałowej Komisji Konkursowej XVIII Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie kwiecień 2016 r.

- 8) Członek Finałowej Komisji Konkursowej XIX Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie kwiecień 2017 r.
  - 9) Członek eliminacji okręgowych XX Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie luty 2018 r.
  - 10) Członek eliminacji okręgowych XXI Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie luty 2019 r.
  - 11) Członek Finałowej Komisji Konkursowej XV Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie kwiecień 2019 r.
  - 12) Członek eliminacji okręgowych XXII Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie luty 2020 r.
7. **Informacja o projektach artystycznych realizowanych ze środowiskami pozaartystycznymi – nie dotyczy**

IV INFORMACJE NAUKOMETRYCZNE

1. **Informacja o punktacji Impact Factor (w dziedzinach i dyscyplinach, w których parametr ten jest powszechnie używany jako wskaźnik naukometryczny) – brak**
2. **Informacja o liczbie cytowani publikacji wnioskodawcy, z oddzielnym uwzględnieniem autocytowań:**

Według raportu z *Google Scholar Citations* (<https://scholar.google.com>) na dzień złożenia wniosku liczba cytowań wynosi 39.

3. **Informacja o posiadanym indeksie Hischa:**

Według raportu z *Google Scholar Citations* na dzień złożenia wniosku h-indeks wynosi 3.

4. **Informacja o liczbie punktów MNiSW:**

Łączna wartość punktacji MNiSW wymienionych wyżej publikacji/osiągnięć według bazy Biblioteki UWM w Olsztynie (Baza Expertus – <https://bu.uwm.edu.pl/pldla-nauki/expertus>) na dzień złożenia wniosku wynosi 812.

Małgorzata Augustyniak
(podpis wnioskodawcy)

Sopot, 1 czerwca 2022 r.

Zaświadczenie

Niniejszym zaświadczam, że artykuł p. dr Małgorzaty Augustyniak pt. „Model edukacji prawniczej we Francji – historia i współczesność” został przyjęty do druku w czasopiśmie „Prawo i Więź” i ukaże się w roku 2022.

dr Agata Czarna

zastępca redaktora naczelnego

PRAWO I WIĘŹ
Kwartalnik naukowy

LAW & SOCIAL BONDS
Journal in Legal and Social Studies

ul. Władysława IV 22
81-743 Sopot
POLAND

prawoiwiaz@gmail.com
www.prawoiwiaz.edu.pl

Wydawca
Spółdzielczy Instytut Naukowy
G. Bierecki

Adres
ul. Władysława IV 22
81-743 Sopot, POLAND
redakcja_piw@skok.pl

www.sin.edu.pl

NIP 5851462223

Raiffeisen Bank Polska SA
05 1750 1325 0000 0000 1303 1843